

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Ústav autorského práva, práv průmyslových a práva soutěžního

Práva výrobců zvukového a zvukově obrazového záznamu

Stanislav Cirner

Dargovských Hrdinův

040 01 Košice, Slovensko

Konzultant diplomové práce: JUDr. Petra Žikovská

Praha 2009

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil všechny prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Děkuji paní JUDr. Petře Žikovské za konzultace věnované tématu této diplomové práce.

Obsah

<i>Úvodem</i>	1
<u>Kapitola 1.Obecně o právu autorském, jeho začlenění do právního řádu</u>	2
<u>Kapitola 2. Autorské právo z historického pohledu</u>	
2.1. Historický exkurs vývojem autorského práva	4
2.2. Autorské právo a jeho vývoj na českém území	6
<u>Kapitola 3. Mezinárodní a evropská právní úprava postavení výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů</u>	
3.1.1. Smlouvy o autorských právech	9
3.1.2. Úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových snímků a rozhlasových organizací(Římská úmluva)	11
3.1.3 Úmluva o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů (Ženevská úmluva)	14
3.1.4 Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech (WPPT)	17
3.1.5 Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS)	21
3.2.Evropská úprava práv postavení výrobců zvukových a zvukově- obrazových záznamů	
3.2.1 Úvod	22
3.2.2 Směrnice 92/100/EHS o právu na pronájem a na půjčování, jakož i o některých právech příbuzných právu autorskému v oblasti duševního vlastnictví ve znění směrnice 2006/115/EC	24
3.2.3.Směrnice 93/98/EHS o harmonizaci ochranné doby práva autorského a některých práv příbuzných ve znění směrnice 2006/116/EC	25
3.2.4 Nařízení 3295/94/ES stanovící opatření k zákazu propuštění padělaného a pirátského zboží do volného oběhu, vývozu, dovozu, zpětného vývozu nebo vstup do režimu s podmíněným osvobozením	26

Kapitola 4. Právní úprava postavení výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů v

České republice

4.1. Úvod	28
4.2. Právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu	29
4.3. Právo výrobce zvukově obrazového záznamu	35
4.4. Právo výrobců udělit oprávnění k výkonu jejich práv	36

Kapitola 5. Ochrana před porušováním práv výrobců zvukových a

zvukově obrazových záznamů

5.1. Úvod	48
5.2. Soukromoprávní ochrana	48
5.3. Veřejnoprávní ochrana	52
<i>Závěrem</i>	55
<i>Summary</i>	58
<i>Seznam použité literatury</i>	59
<i>Seznam zkratk</i>	60
<i>Klíčová slova</i>	62

Úvodem

Hudba je fenomén, který obklopuje lidskou společnost už od dávné minulosti. Setkáváme se sní, aniž bych si to nějak zvlášť uvědomovali, prakticky každý den. Na to, odkud se hudba kolem nás vzala, asi těžko někdo z nás najde konkrétní odpověď. Hudba, jakožto organizovaný systém zvuků, se mohla vyvinout napodobováním různých zvuků přírody (např. zpěv ptactva), nebo se stala jakýmsi doprovodem při společných pracích. Důvodem odlišného pojetí hudby v různých kulturách může být také právě rozdílný zdroj jejího vzniku.

Vedle hudby patří mezi komunikační prostředky s největším dosahem a vlivem také film, který se ve společnosti začal vyvíjet až ke konci 19. století. Za první veřejné představení filmu se považuje 45 sekund dlouhý film bratrů Lumièreových (*Dělníci odcházející z Lumièreovy továrny*) ze dne 28. prosince 1895 v Paříži. Z filmu se tak v 20. století stává nejdůležitější umění, které přetrvává a stále se vyvíjí až do dnešní doby.

Obsahem této diplomové práce je zdůraznit právě v oblasti hudební a filmové tvorby nezastupitelnou úlohu výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů, tedy hudebních vydavatelství a filmových producentů, kteří mají zásadní význam pro šíření a zpřístupňování autorských děl a uměleckých výkonů veřejnosti. Činnost těchto subjektů nespočívá v samotném tvůrčím obsahu typickým pro autorskou tvorbu, ale v organizačně technickém a finančním rázu. Vzniká proto potřeba chránit to, co výrobci investovali do díla či samotného výkonu výkonného umělce, neboť i samotní autoři a výkonní umělci získávají v důsledku této ochrany prospěch.

Práva výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů se systematicky řadí do práv s autorským právem souvisejících, upravených v zákoně č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů. Jde o práva, jichž se může domáhat subjekt, který vynaložil určité náklady související se zveřejněním, pořízením či šířením díla nebo výkonu výkonného umělce, a bez jehož technického a organizačního přispění by k takovému pořízení, zveřejnění či šíření nedošlo.

V této diplomové práci se zabývám postavením výrobce zvukového a zvukově obrazového záznamu z hlediska vztahu k právu autorskému, z pohledu historického, jakož i z pohledu norem mezinárodního, evropského a českého práva. Opomenutou nezůstává ani ochrana těchto práv, která je rozebrána v poslední kapitole této práce.

Kapitola 1.

1.1. Obecně o právu autorském, jeho začlenění do právního řádu

„Autorské právo je jednou ze specifických oblastí širšího komplexu právních disciplín označených souhrnně jako práva k duševnímu vlastnictví. Tato svébytná disciplína rovněž úzce souvisí s oblastí občanskoprávních vztahů a ve vztahu k občanskému zákoníku je třeba autorský zákon chápat jako *lex specialis*, tedy jako zákon zvláštní, speciální. Obecně je pojem autorského práva chápán a vykládán ve dvojím smyslu, a to objektivním a subjektivním. Ve smyslu objektivním jej chápeme jako soubor právních norem upravujících společenské vztahy vznikající z tvorby a společenského uplatňování literárních, vědeckých a uměleckých děl souhrnně označovaných jako díla autorská. Z širšího hlediska se nejedná pouze o právní normy obsažené v autorském zákoně, ale můžeme sem zahrnovat i řadu dalších norem obsažených v jiných právních předpisech, které rovněž regulují výše uvedenou kategorii právních vztahů. Pokud hovoříme o kategorii autorského práva v subjektivním smyslu, pak pod tímto pojmem rozumíme oprávnění, která autorovi vznikají a která může realizovat ve vztahu k jím vytvořenému dílu“.¹

Jinak řečeno jsou to konkrétní práva, jenž náleží autorovi k dílu, které svou duševní činností vytvořil. Jak již bylo zmíněno, je autorské právo řazeno pod kategorii práv k duševnímu vlastnictví, které teorie vymezuje jako souhrn objektivně vyjádřených nehmotných předmětů, předmětů vyjádřených smysly vnímatelným způsobem, které byť nejsou věcmi v našem právním smyslu ani právy samými, ale přesto jsou jakožto nehmotné majetkové hodnoty způsobilé být samostatnými předměty právních vztahů (viz. §118 odst.1 ObčZ). Jedním z charakteristických rysů práva duševního vlastnictví je nezávislost objektu duševního vlastnictví na hmotném substrátu, na věci samotné. Důsledkem tohoto pojetí je možnost, aby předmět duševního vlastnictví byl kdykoli, kdekoli a kýmkoli, současně i následně užíván, aniž by se zároveň spotřebovával a aniž by se kvalita předmětu jakkoli snižovala. Tato vlastnost se v teorii nazývá *potenciální ubiquita*, tedy „způsobilost všudypřítomnosti“.

Předmětem úpravy autorského práva podle §1 zákona č.121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění zákonů č.81/2005 Sb., č.61/2006 Sb., č.186/2006 Sb., č.216/2006 Sb. a zákona č.168/2008 Sb. (dále též jen jako „autorský zákon“, nebo „AZ“), je soubor taxativně vyjmenovaných subjektivních soukromých práv, která jsou zcela samostatná, a teoreticky by

¹ Knap, K.: Autorský zákon a předpisy s ním související- komentář. Linde Praha, a.s. 1996 (5. vydání), s. 15

mohla být upravena samostatnými předpisy soukromoprávní povahy. Celkově je těchto práv osm a jsou systematicky rozložena do tří skupin. První skupinu tvoří právo autora k jeho autorskému dílu, v druhé skupině nacházíme šest práv souvisejících s právem autorským mezi které spadají práva výkonných umělců, práva výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů, práva rozhlasových a televizních vysílatelů a práva nakladatelů. Třetí skupinu zahrnuje právo pořizovatele k jím pořízené databázi, které je právem *sui generis*. Autorský zákon č.35/1965 Sb., o literárních, vědeckých a uměleckých dílech označoval nesprávně práva výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů za práva „příbuzná“ s právem autorským, vzhledem k tomu, že o skutečné příbuznosti s právem autorským se dá hovořit pouze u práv výkonných umělců, které v sobě obsahují i osobní složku. Dnešní autorský zákon č.121/200 Sb., již správně řadí práva výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů do práv souvisejících s právem autorským.

Právo autorské je v současné době autorským zákonem legislativně pojímáno jako soubor výlučných *práv osobnostních* a výlučných *práv majetkových*.² Toto ne čistě dualistické pojetí autorského práva nahradilo předchozí monistickou koncepci, která chápala pojetí autorského práva jako právo vnitřně jednotné, teda povahy osobně-majetkové. V našem konkrétním případě právo výrobce zvukového záznamu a právo výrobce zvukově obrazového záznamu, které patří do skupiny práv s autorským právem souvisejících, i když mají povahově blíže k právům průmyslovým, jsou výlučnými majetkovými právy absolutní povahy, které postrádají práva osobnostní. Předmětem autorského práva podle § 2 odst. 1 AZ, který je tzv. generální klauzulí, je dílo literární, jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě, včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam. Za dílo se podle § 2 odst.2 AZ považuje též počítačový program, je-li původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvořem stejně i fotografie a dílo vyjádřené postupem podobným fotografii (díla fotografické), jsou-li původní ve smyslu § 2 odst. 1 AZ.

² viz. §10 AZ

Kapitola 2.

2.1. Historický exkurs vývojem autorského práva

Autorské právo tak, jak ho známe v dnešní podobě, se začínalo vyvíjet až v období konstituování moderních států. První poznatky o autorském právu můžeme spatřovat v období antiky, v období řeckého a římského práva, kdy ve společnosti obíhala řada významných děl jak literárních, hudebních, dramatických, tak i výtvarných a architektonických. Autoři různých děl byli chráněni jenom prostřednictvím podání vlastnických žalob týkajících se rukopisu, ve kterém bylo dílo zachyceno. Právní postavení autora té doby nebylo prakticky žádné, protože všechna díla byla závislá na rukopisech, a autorům tak zůstávala jenom možnost domáhat se všeobecné osobnostní ochrany týkající se cti.

K opravdovému vzniku autorského práva dochází až v období rozšíření knihtisku, kdy se původním pramenem autorských a vydavatelských práv stávají tzv. výsady „individuálně udělená privilegia“. Avšak ani sama autorská a vydavatelská činnost nezakládala vznik práv pro autora. Dne 10. dubna roku 1709 byl přijat v Anglii zákon o autorském právu (copyright) týkající se vydávání knih, jehož skutečným účelem byla cenzura, a který vycházel z vlastnického pojetí, ve smyslu, že neuveřejněné dílo je vlastnictvím autora na základě *common law*. Podle této právní úpravy byl vznik „autorského vlastnického práva“ vázán z počátku na souhlas krále, později na tzv. registrační princip, a proto dobu autorskoprávní ochrany časově omezil. Co se týče vývoje autorského práva, byla v té době hodně progresivní Anglie ve srovnání například s Francií, kde byl podobný zákon chránící autorská práva týkající se dramatických a hudebních děl přijat až v roce 1791 v období Velké francouzské revoluce, v které došlo k zaručení rovnosti občanů, svobody slova a práva na vlastnictví.

Na autorské dílo bylo podle zmíněných historických norem nazíráno jako na věc. To znamenalo, že pokud došlo k zcizení díla, přešla na nabyvatele všechna práva s dílem spjatá, a to beze zbytku podobně v případě prodeje hmotné věci, takže autorovi již v okamžiku zcizení žádná práva nezůstala. Počátkem 19. století a v jeho průběhu dochází k obohacování a doplňování teoretických pojetí autorského práva pod vlivem děl známých filosofů. Příkladem nám může být učení Immanuela Kanta, který ve svém díle *Metaphysischen Anfangsgründe der Rechtslehre* odlišuje hmotný substrát díla (rukopis) od díla samého, které považoval za projev autorské osobnosti a svobody. Dílo tedy nebylo chápáno jako zboží, a proto k němu nikomu nenáleželo vlastnické právo. Kant také počítal k obsahu autorského práva i nezczizitelné osobní právo užívací, avšak jeho výkon bylo možné postoupit jinému. V roce 1895 vypracoval Otto Gierke v díle *Deutsches Privatrecht* nejvšeobecněji přijímanou verzi osobního pojetí autorských práv.

Ovlivněn Kantovým učením rozvedl, že dílo je projevem osobní tvůrčí činnosti autora, které je spjata s jeho osobou. Tahle teorie byla monistická, protože jak osobní, tak i majetkovou stránku pokládala za nerozlučnou, což vedlo k tvrzení, že autorské právo není převoditelné a přípustná je pouze převoditelnost práva dílo užít.

V druhé polovině 19. století dochází k rozvoji prostředků umožňujících zachycení a reprodukci zvukem vyjádřených autorských děl (výkonů výkonných umělců). Na rozdíl od autorských práv a práv výkonných umělců, se práva výrobců zvukových záznamů dostávají do právních řádů o něco později. Souvisí to s dosažením jisté míry společenského významu zvukových záznamů a technického pokroku a rozvoje.

Mezi první legislativní prameny zabývajícími se právy výrobců zvukových záznamů byly např. německý autorský zákon z roku 1910, anglický autorský zákon z roku 1911 či švýcarský z roku 1922. Zvukový záznam byl chápán jako zpracování díla autorského, či dokonce jako umělecká tvořivá činnost rovnající se autorské tvorbě. Z toho důvodu by měla zvukovému záznamu jako takovému náležet právní ochrana. Začal vznikat jakýsi tlak výrobců zvukových záznamů, jehož velkou snahou bylo zmocnit se práv autorů a práv výkonných umělců.

Autorské organizace a nově vznikající organizace výkonných umělců, které přirozeně odmítaly jakékoli uznání autorské ochrany zvukovým záznamům s odkazem na fakt, že se jedná o hospodářsko-organizační výkony technického charakteru, tudíž by měly být spíše chráněny průmyslovým právem, resp. právem nekalé soutěže.

Tlak ze strany výrobců zvukových záznamů, kterým se snažili o uznání maximální možné míry ochrany, postupně zesiloval. Výrobci zvukových záznamů se začali postupně sdružovat jak na vnitrostátní, tak i na mezinárodní úrovni, čímž dali podnět k vytvoření prvních mezinárodních organizací k ochraně jejich zájmů. Mezi první nejvýznamnější organizace patří Bureau International de l'Édition Mécanique (BIEM) působící v Paříži od roku 1929 a International Federation of the Phonographic Industry (IFPI), kořeny jejího vzniku sahají do roku 1933.

Růst ekonomického potenciálu a významu výrobců po druhé světové válce znamenal uznání práv výrobců zvukových záznamů jako tzv. práv s autorským právem příbuzných. Na základě přijetí tzv. *Římské úmluvy o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací* z roku 1961, byla výrobcům přiznaná práva na rozmnožení jejich snímků, užití snímků k rozhlasovému vysílání nebo veřejnému přednesu, která byla podle úmluvy chráněná minimálně po dobu dvaceti let. Práva výrobců zvukově obrazových záznamů začala vznikat o něco později, v druhé polovině 20. století, kdy dochází k růstu ekonomického potenciálu hudebního a filmového průmyslu. Začalo docházet k tlaku na zvyšování právního

zabezpečení produktů odvětví zábavního průmyslu, tedy i zvukových a zvukově obrazových záznamů. Ten měl za následek prodloužení doby ochrany podle Římské úmluvy, která začala být nedostatečná z dvaceti na padesát let, a k rozšíření výlučného práva výrobce zvukových záznamů na oblast pronájmů a půjčování záznamů.

2.2. Autorské právo a jeho vývoj na českém území

Za první normu, která měla z právního hlediska relevantní význam a zakotvovala autorskoprávní ochranu, se považuje vydání *Císařského patentu z 19. října 1846 č. 992 sb. zák. soud.* Patent, jakožto právní předpis poprvé stanovil základní zásady ochrany děl literárních, hudebních a výtvarných umění proti neoprávněnému mechanickému rozmnožování, a u děl dramatických a hudebních též proti veřejnému provozování. Patent byl po dobu své existence několikrát novelizován *Ministerským nařízením č. 6/1859 ř. z.*, které rozšířilo rozsah ochrany práva provozovacího a zákonem č. 78/1893 ř. z. *o prodloužení ochranných lhůt literárního a uměleckého vlastnictví.*

Mezi další významný pramen patří zákon č. 197/1895 ř. z., *o právu původcovském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým* z roku 1895. Tento zákon, který byl novelizován roku 1907, platil pro země České, protože se jednalo o právo rakouské, zatímco na Slovensku platilo v té době právo uherské. Zmíněný zákon z roku 1895 v sobě obsahoval všeobecná ustanovení, vymezoval obsah autorského práva, dobu jeho ochrany, a uzavírala ho závěrečná ustanovení. Vznikem samostatné Československé republiky v roce 1918 dochází k recepci právních řádů rakouských a uherských tzv. *recepční normou* (zákon č. 11/1918 Sb. z.), a tudíž i k převzetí zmíněného zákona č. 197/1895. Prvním autorskoprávním zákonem Československé republiky byl zákon č. 106/1923 Sb., *o nakladatelské smlouvě.*

V roce 1926 dochází k unifikaci autorského práva na celém území tehdejšího Československa, ještě dříve než unifikace občanského zákonodárství samotného a to zákonem č. 218/1926 Sb., *o původcovském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském)*. Zákon obsahoval vedle všeobecných ustanovení též ustanovení týkající se obsahu, trvání, a ochrany původcovského práva. Novelizován byl v roce 1936 zákonem č. 120/1936 Sb., a spolu s výše zmíněným zákonem č. 106/1923 Sb., *o nakladatelské smlouvě* platil až do roku 1953, kdy byl vydán nový autorský zákon č. 115/1953 Sb., *o právu autorském (autorský zákon)*. Tento zákon byl přijat v důsledku změn politickohospodářských i společenských podmínek a zároveň jako reakce na přijetí nového občanského zákoníku z roku 1950. Upravoval nejenom práva autorů, ale také postavení autorských organizací a kulturních fondů. V části šesté v sobě zahrnoval i práva příbuzná právu autorskému, konkrétně z hlediska

tématu této práce práva *podniků pro výrobu snímků*.³ V části druhé byl upraven významný smluvní typ, *smlouva o přenosu díla na zvukový snímek nebo podobné záznamy*.⁴ Obsahem této smlouvy byl na jedné straně převod práv autora díla na podnik zabývající se výrobou snímků, konkrétně práv dílo:

- a) trvale zaznamenat,
- b) vyrábět snímky a
- c) uvádět je do prodeje.

Na straně druhé se podnik pro výrobu snímku zavazoval vyplatit autorovi díla honorář, na který měl autor právo. Pokud nebyly snímky uvedeny do prodeje do jednoho roku ode dne, kdy byla smlouva uzavřena, mohl autor díla od smlouvy odstoupit a za ušlý honorář náležela autorovi náhrada. Podle platné terminologie užívané v současné době platným autorským zákonem, můžeme spatřovat v roce 1953 první počátky zákonných úprav práv výrobců zvukových záznamů. Na základě smlouvy uzavřené podle § 53 a 54 zákona č.115/1953 Sb., výrobce zvukového záznamu (podnik pro výrobu snímků) udílel svolení k veřejnému přednesu záznamů a jejich vysílání rozhlasem a televizí. Za takové jednou udělené svolení náležela výrobcí zvukových záznamů příslušná odměna. Podle § 92 odst.2 zákona č.115/1953 Sb., se k dalšímu veřejnému přednesu rozhlasového nebo televizního vysílání nové svolení již neudělovalo a výrobce tak ztrácel nárok na odměnu v souvislosti s dalším šířením díla. Právo výrobce udílet svolení a jeho právo na odměnu se ex lege vyčerpaly uplynutím deseti let poté, kdy byl snímek poprvé uveden do prodeje.

Počátkem 60. let minulého století dochází k rozsáhlým změnám v oblasti občanského práva a k přijetí nového občanského zákoníku č.40/1964 Sb., což vedlo také k přijetí nového autorského zákona č.35/1965 Sb., *o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon)*. Tento progresivní právní předpis, který byl až do roku 2000 základem platné právní úpravy v sobě obsahoval řadu administrativních direktivních ustanovení, jež nadbytečně zvýrazňovala úlohu státu při nakládání s dílem a při různých způsobech jeho využití. Celkově byl pojat jako norma socialistického práva. V důsledku rozvoje techniky a technických prostředků v průběhu 80. let vyvstala potřeba tento zákon novelizovat. Stalo se tak zákonem č.89/1990 Sb., kterým došlo k rozšíření autorskoprávní ochrany i na některé počítačové programy a k odstraňování některých prvků administrativně direktivního řízení. Další novela (zákon č.468/1991Sb.) odstranila zákonné (úplatné) licence ve prospěch smluvních vztahů, třetí z roku 1993 pak upravila postavení kulturních fondů.

³ viz. § 92 zákona č. 115/1953 Sb.

⁴ viz. § 53 a 54 zákona č.115/1953 Sb.

V roce 1995 došlo zákonem č.237/1995 Sb., k úpravě práva na odměnu autorů děl v souvislosti s rozmnožováním těchto děl pro vlastní potřebu přenesením pomocí technického zařízení na nenahrané nosiče záznamů. Táto odměna nahrazovala ušlý příjem nositelům práv v důsledku zákonné výjimky k bezplatnému pořízení kopie již uveřejněného díla pro vlastní potřebu. Autorský zákon z roku 1965 byl roku 2000 zcela nahrazen novým zákonem č.121/2000 Sb., *o právu autorském, o právech s právem autorským souvisejících a o změně některých zákonů (autorský zákon)*. Zákon komplexně upravuje autorská práva a práva s autorským právem související. Vychází z maximální snahy o harmonizaci českého autorského práva s právem evropských společenství. Je založen na kvazi-dualistickém principu, rozděluje tedy práva na práva osobnostní a práva majetková. Toto rozdělení se však netýká práv výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů, která jsou čistě majetkové povahy, ale pouze práv autorských a práv výkonných umělců k uměleckému výkonu. Zákon byl již několikrát novelizován zákony č. 81/2005 Sb., č. 61/2006 Sb., č. 186/2006Sb., č. 216/2006Sb., č. 168/2008 Sb., a č. 41/2009 Sb. Úplné znění autorského zákona bylo vyhlášeno pod č. 398/2006 Sb.

Kapitola 3

3.1. Mezinárodní a evropská právní úprava postavení výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů

3.1.1. Smlouvy o autorských právech

„Z jednotlivých mezinárodních úmluv v oblasti autorskoprávní jsou nejdůležitější úmluvy mnohostranné. Mnohostranné mezinárodní úmluvy mající povahu úmluv právotvorných se vyznačují určitými znaky, které je odlišují od ostatních mezinárodních úmluv, současně však mají určité rysy, které jsou společné všem mezinárodním úmluvám v oblasti práv k nehmotným statkům, tedy i úmluvám v oblasti tzv. příbuzných práv. Obsahují navíc některé právní zásady, které jsou jim společné. Ustanovení obsažená v mezinárodních úmluvách, která regulují zpravidla přímo určité vztahy formou přímých mezinárodních norem, nazýváme „*právem smlouvy – ius conventionis*“. Tyto normy regulují vztahy s mezinárodním prvkem, v nichž vystupují příslušníci vlastní země a dalších unijních zemí nebo osoby jim na roveň postavené“.⁵

Mezi nejdůležitější mezinárodní úmluvy, které je nutné zmínit, patří *Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl* přijatá dne 9. září 1886 (dále jen „BÚ“). Tehdejší bývalé Československo přistoupilo k BÚ dne 22. února 1921 a vyhlášena byla ve Sbírce zákonů pod č. 401/1921 Sb. Úmluva byla postupně několikrát revidována a doplňována, naposledy v Paříži v roce 1971. Její konečné znění bylo vyhlášeno pod č. 133/1980 Sb. ve znění vyhl.č. 19/1985 Sb. BÚ v sobě obsahuje dvě z hlavních zásad ovládajících mezinárodní oblast autorského práva, *zásadu teritoriality*, podle které se autorskoprávní vztahy řídí vždy právem státu, pro jehož území se ochrana uplatňuje, a *zásadu asimilace*, která znamená uplatňování národního režimu, tedy povinnost smluvního státu nakládat s příslušníky ostatních smluvních států jako se svými vlastními příslušníky.

Další významnou úmluvou je *Všeobecná úmluva o právu autorském* ze dne 6. září 1952 (dále jen VÚA). Bývalé Československo přistoupilo k původnímu znění dne 6. ledna 1960 a byla vyhlášena ve Sbírce zákonů pod č. 2/1960 Sb. VÚA byla naposledy tak jako BÚ revidována v roce 1971. V zásadních otázkách vychází ze stejných principů jako BÚ. Mezinárodní úmluvy se řídí několika společnými zásadami platnými v mezinárodní oblasti autorských práv mezi které patří:

- a) *Zásada univerzality úmluv* – představuje snahu překonat územní omezenost většiny subjektivních práv k dílům a zajistit potřebnou, byť stále územně omezenou, právní

⁵ Knap, K.-Kunz, O.: Mezinárodní právo autorské, Praha, Academia 1981, s. 50

ochranu autorům a dalším nositelům práv v co nejširším počtu států. Stranou těchto smluv se může stát jakákoli země, která má zájem na takové účasti;

- b) *Zásada minimální ochrany* – znamená, že smluvní strany budou poskytovat ve svém zákonodárství příslušníkům ostatních smluvních zemí určitou skupinu práv a jejich minimální ochranu. Jednotlivé smluvní země přitom mohou jak ve svém vnitřním právu, tak ve svých vzájemných bilaterálních vztazích, zvláště v tzv. zvláštních dohodách poskytovat subjektům ochranu daleko širší;
- c) *Zásada kompatibility* – bývá vykládána jako závazek smluvní strany uvést své vnitřní zákonodárství v oblasti autorských práv do souladu s ustanoveními úmluvy. Zásada se vztahuje i na případné uzavírání tzv. zvláštních dohod, kterými si jednotlivé členské státy sjednají případně širší režim ochrany, než jaký je poskytován samotnou úmluvou. Každá z těchto zvláštních dohod má vůči původní úmluvě akcesorickou povahu a nesmí s ní být v rozporu;
- d) *Zásada asimilace (stejného zacházení)* – podle této zásady jsou členské země povinné zaručit příslušníkům ostatních smluvních zemí zásadně stejná práva a zároveň od nich vyžadují plnění zásadně stejných povinností, jako od příslušníků vlastních;
- e) *Zásada nezávislosti práv* – znamená, že práva k dílu vzniklá v jedné zemi jsou nezávislá na právech k témuž dílu vzniklých v jiných zemích. Toto je třeba vykládat tak, že práva, která již jednou v různých smluvních zemích vznikla, byť třeba ze společného pramene, mají vlastní samostatné osudy, zejména pokud se týká obsahu těchto práv, jejich existence a zániku.
- f) *Zásada neformálnosti* – vznik a výkon jednotlivých subjektivních práv k dílům není vázán na žádné právní formality s tou výjimkou, že jejich plnění může být požadováno v zemi původu.

Český autorský zákon, jakožto speciální předpis vůči občanskému zákoníku, je zvláštním předpisem českého mezinárodního práva soukromého a má tedy přednost před obecnou úpravou obsaženou v zákone č. 97/ 1963 Sb., *o mezinárodním právu soukromém a procesním*. Před samým autorským zákonem má však podle článku 10 Ústavy přednost mezinárodní smlouva, která byla vyhlášena a k jejíž ratifikaci dal Parlament souhlas, pro případ, že mezinárodní smlouva stanoví něco jiného než zákon. Na výrobce zvukových a zvukově obrazových záznamů s bydlištěm nebo sídlem na území České republiky se tedy vztahuje český autorský zákon. Za předpokladu, že by mezinárodní smlouva přijatá podle článku 10 Ústavy stanovila úpravu odlišnou od autorského zákona, použilo by se v tomto případě příslušné ustanovení mezinárodní

smlouvy (zásada aplikační přednosti). Na zvukové a zvukově obrazové záznamy zahraničních výrobců se přiměřeně požije § 107 odst.2 a 3 AZ, podle kterého se mají použít ustanovení autorského zákona podle mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána, a které byly vyhlášeny ve Sbírce zákonů České republiky, a není-li mezinárodních smluv, tak je-li zaručena vzájemnost. Není-li splněna žádná z uvedených podmínek, vztahuje se autorský zákon na zahraniční výrobce zvukových a zvukově obrazových záznamů a na jejich záznamy tehdy, jestliže byl tento záznam v České republice poprvé zveřejněn, anebo má-li zde výrobce své bydliště nebo sídlo.

3.1.2. Úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových snímků a rozhlasových organizací (Římská úmluva)

V roce 1961 byla v Římě přijatá jedna z prvních a zároveň nevýznamnějších úmluv týkajících se úpravy práv výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací, *Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací*, která vstoupila v platnost dne 18. května 1964 (zkráceně Římská úmluva). Bývalé Československo se stalo jejím signatářem dne 14. srpna 1964, publikována byla jako vyhláška č. 192/1964 Sb. Úmluva ve svém úvodním článku 1 obsahuje základní zásadu, že ochrana příbuzných práv výkonných umělců, výrobců zvukových snímků stanovená Úmluvou, se nedotýká žádným způsobem autorských práv, a proto nelze Úmluvu vykládat způsobem, který by byl na újmu této ochrany.

Článek 3 pro účely této Úmluvy interpretuje význam některých pojmů. Tak podle tohoto článku se *zvukovým záznamem* rozumí každý výlučně sluchem vnímatelný záznam zvuků uměleckého výkonu nebo jiných zvuků. *Výrobcem zvukových záznamů* je pak osoba fyzická nebo právnická, která poprvé zaznamená zvuky výkonů nebo jiné zvuky.

Úmluva je vybudována na jedné ze základních zásad, *zásadě teritoriality*, která znamená, že pro vztahy na území každého smluvního státu platí zákonodárství tohoto smluvního státu. V článku 2 Úmluvy se uplatňuje tzv. *národní režim*, který je definován jako „*práva přiznaná vnitřním zákonodárstvím smluvního státu, kde se žádá o ochranu, výrobcům zvukových snímků, kteří jsou jeho občany, ke zvukovým snímkům poprvé zaznamenaným nebo poprvé vydaným na jeho území.*“

V článku 5 Úmluvy je vyjádřená zásada asimilace, podle které je smluvní stát povinen nakládat s příslušníky jiných smluvních států jako s vlastními občany. Každý smluvní stát přizná

práva podle národního režimu výrobcům zvukových snímků jen, je-li splněna některá z následujících podmínek:

- a) výrobce zvukového snímku je občanem jiného smluvního státu (hledisko státní příslušnosti);
- b) první záznam zvuku byl uskutečněn v jiném smluvním státě (hledisko záznamu);
- c) zvukový snímek byl poprvé vydán v jiném smluvním státě (hledisko vydání).

Zvukový snímek, který byl vydán v nesmluvním státě, se považuje za poprvé vydaný ve smluvním státě za podmínky, že je tento snímek do třiceti dnů od prvního vydání v nesmluvním státě vydán také ve smluvním státě (tzv. současné vydání). Podle toho ustanovení je umožněno značně rozšířit ochranu a dát tak výrobcům možnost nabyt ochrany podle této úmluvy současným vydáním v některých ze smluvních států. Smluví státy podle čl. 5 odst.3 Úmluvy mohou písemným oznámením uloženým u generálního tajemníka Spojených národů prohlásit, že nebudou uplatňovat buď *hledisko vydání*, nebo *hledisko záznamu*. Když stát prohlásí, že nehodlá uplatňovat hledisko vydání, jež je samo o sobě subsidiární k hledisku státní příslušnosti, znamená to, že stát v takovém případě bude uznávat, kromě výše uvedeného hlediska státní příslušnosti, jen hledisko záznamu. Článek 17 Úmluvy představuje výjimku z pravidla uplatňování hlediska státní příslušnosti převzatého z Bernské úmluvy, jež byla odůvodňována odlišnými úpravami ochrany výrobců zvukových snímků v Dánsku, Finsku a Itálii. Tyto smluvní státy svými právními řády uznávaly v době přijetí Úmluvy pouze hledisko záznamu, ale již ne hledisko státní příslušnosti. Proto článek 17 Úmluvy umožňuje státu, který podle svého řádu platného již v době přijetí Úmluvy přiznává ochranu výrobci jen na základě hlediska záznamu, učinit výhradu, jež mu umožňuje přistoupit k této úmluvě, aniž by byl nucen měnit své zákonodárství. Této klauzuli se vzhledem ke státům, které jí využily, dostalo označení „skandinávská“. Úmluva, vedle národní ochrany, ustanovuje i tzv. *konvenční ochranu*, kterou musí smluvní stát zajistit pro výrobce z jiných smluvních států i v případě, že taková práva nejsou zakotvena v jeho vlastním vnitrostátním právním řádu, a nepřiznává je tedy ani vlastním výrobcům. V této souvislosti mluvíme o minimálních konvenčních právech.

Výrobci zvukových záznamů mají podle čl. 10 Úmluvy právo povolit nebo zakázat přímé nebo nepřímé rozmnožení svých zvukových záznamů. Přímým rozmnožováním rozumíme rozmnožování pomocí původní výrobní matrice záznamů. Nepřímým rozmnožováním se rozumí rozmnožování na základě vylisované kopie, anebo pomocí záznamu pořízeného z vysílání rozhlasového pořadu, jehož součástí zvukový záznam je. Takto je chráněn nejen celý záznam ale i jeho jednotlivé části. Obdobou tzv. copyrightové doložky je čl.11 Úmluvy, podle kterého,

když smluvní stát vyžaduje podle svého vnitřního zákonodárství jako podmínku ochrany práv výrobců zvukových záznamů splnění formalit, budou se tyto podmínky pokládat za splněné, jestliže všechny rozmnoženiny vydaného zvukového záznamu uvedené do prodeje nebo jejich obaly ponosou poznámku skládající se ze znaku P s připojením roku prvního vydání, umístěnou takovým způsobem, aby bylo dostatečně dáno najevo, že se činí nárok na ochranu; a neuvádějí-li rozmnoženiny nebo jejich obaly výrobce nebo osobu výrobcem zmocněnou (připojením jména, obchodní známky nebo jiného příslušného označení), musí poznámka obsahovat také jméno vlastníka práv výrobce.

V článku 12 Úmluvy můžeme nalézt základ kolektivní správy výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů. Jedná se o tzv. *druhotné užití* zvukových snímků. Tento pojem v Úmluvě sice přímo zakotven není, i když byl při jednání používán. Druhotným užitím rozumíme užití zvukového snímku vydaného k obchodním účelům či jeho rozmnoženiny, přímo k rozhlasovému vysílání nebo veřejnému přednesu, za které zaplatí uživatel jednu přiměřenou odměnu. Oprávněným příjemcem této přiměřené odměny jsou oba dva subjekty zároveň pokud se nedohodnou, že jím mohou být buď výkonní umělci, nebo výrobci zvukových záznamů. V případě, že dohoda mezi výrobcí a výkonnými umělci neexistuje, mohou být podmínky týkající se rozdělení odměny určeny vnitřním zákonodárstvím členského státu Úmluvy. K podmínkám nároku na odměnu patří, že snímek je vydán k obchodním účelům (vydáním se podle čl. 3 Úmluvy rozumí uvedení rozmnoženin zvukového snímku na veřejnost v přiměřeném množství). Podmínkou nároku je také skutečnost, že uživatel snímku je tzv. uživatel přímý, ne až navazující, který se k snímku dostane až prostřednictvím uživatele přímého. K článku 12 Úmluvy byla některými členskými státy uplatněna řada výhrad, na základě článku 16 odst.1 písm.a) Úmluvy, podle kterého může kterýkoli stát písemným oznámením kdykoli prohlásit, že:

- a) nebude uplatňovat ustanovení čl.12 *vůbec*. To znamená že, stát nebude uznávat práva výrobců zvukových záznamů dle čl.12, a současně jim nebude náležet ani odměna za veřejný přednes nebo vysílání.
- b) nebude uplatňovat ustanovení čl.12 pokud jde o *určité druhy užití*. Stát tak může prohlásit, že nepřiznává odměnu v případě užití snímku k vysílání, anebo v případě veřejného přednesu.
- c) nebude uplatňovat čl.12 u zvukových snímků, jejichž výrobce není občanem jiného smluvního státu. Pokud stát učiní výhradu podle tohoto bodu, znamená to, že bude uplatňovat pouze hledisko státní příslušnosti, a v tomto případě bude přiznávat odměnu pouze výrobcí, který má státní příslušnost jiného smluvního státu.

- d) omezí ochranu stanovenou čl.12. u zvukových snímků, jejichž výrobce je občanem jiného smluvního státu, na takový rozsah a dobu, na jaké tento stát poskytuje ochranu zvukovým snímkům poprvé zaznamenaným občanem tohoto státu, který prohlášení činí. Toto omezení však nemůže použít stát, který přiznává ochranu jak výkonným umělcům, tak výrobcům vůči státu, který chrání jen výkonné umělce, nebo jen výrobce.

Dle čl.14. ochrana přiznána podle této Úmluvy zvukovým snímkům a výkonům na nich zaznamenaných trvá nejméně po dobu, dokud neuplyne období dvaceti let od konce roku, v němž byl záznam pořízen. Z pojmu *nejméně* lze vyvodit, že je na každém právním řádu daného státu, jak dlouhou dobu stanoví (doba nesmí být kratší než dvacet let). Pokud však se stát rozhodne stanovit dobu delší, je povinen použít tuto dobu i vůči cizozemským subjektům.

Článek 15 Úmluvy umožňuje členským státům stanovit svým vnitřním zákonodárstvím výjimky z ochrany podle této úmluvy. Pro práva výrobců zvukových záznamů se to týká:

- a) soukromého užívání
- b) užití krátkých výňatků při zpravodajství o aktuálních událostech
- c) užití výlučně pro účely vyučování nebo vědeckého bádání .

V českém autorském zákoně se tyto výjimky týkají tzv. volných užití a bezúplatných zákonných licencí.⁶

3.1.3 Úmluva o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů (Ženevská úmluva)

Mezi další významné mezinárodní úmluvy týkající se oblasti práv výrobců zvukových záznamů patří mezinárodní *Úmluva o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů* (tzv. Fonogramová- protipirátská úmluva dále jen Úmluva), která byla sjednána dne 29. října 1971 v Ženevě a v platnost vstoupila na základě svého článku 11 odst. 1 dnem 18. dubna 1973. Úmluva byla uzavřena z důvodu neustále narůstajícího nedovoleného rozmnožování zvukových snímků a škod v důsledku toho

⁶ § 30 a n. AZ

způsobených výrobci zvukových záznamů. Pro tehdejší bývalé Československo vstoupila úmluva na základě čl.11 odst.2 Úmluvy v platnost dne 15. ledna 1985 (vyhl. č. 32/1985 Sb.)

Touto úmluvou se podle čl. 2 zavazuje každý smluvní stát ochraňovat výrobce zvukových záznamů, kteří jsou příslušníky jiných smluvních států, proti:

- a) vyhotovení snímku bez souhlasu výrobce a
- b) dovozu takových snímků.

Pokud se vyhotovení nebo dovoz uskutečňuje za účelem veřejného rozšiřování, ochrana směřuje i proti veřejnému rozšiřování. Co se týče subjektu ochrany (výrobce), je zde na rozdíl od Římské úmluvy, zohledněno pouze hledisko státní příslušnosti, nikoliv záznamu či vydání, což rozsah této úmluvy dosti zužuje.

Čl. 1 Úmluvy definuje pojmy v ní používané. *Výrobce zvukového záznamu* je zde definován v podstatě stejně jako v Římské úmluvě. Rozdíl však zde můžeme spatřit mezi pojmy zvukový záznam a zvukový snímek. Podle čl. 1 písm. a) Úmluvy je *zvukovým záznamem* každé výlučně sluchem vnímatelné zaznamenání zvuků uměleckého výkonu nebo jiných zvuků. *Snímkem* je naproti tomu věc obsahující zvuky převzaté přímo nebo nepřímo ze zvukového záznamu a zahrnující všechny zvuky nebo podstatnou část zvuků zaznamenaných na tomto zvukovém záznamu. Zvukový záznam není chráněn pouze jako celek, ale chráněné jsou i jeho jednotlivé podstatné části. *Veřejné rozšiřování* definuje Úmluva jako každý čin, kterým jsou snímky zvukového záznamu přímo nebo nepřímo nabízeny široké veřejnosti nebo její části.

Podle čl.3 Úmluvy je její uvedení do praxe ponecháno na vnitřním zákonodárství každého smluvního státu. Úmluva stanovuje taxativním způsobem výčet prostředků, jichž může stát použít, jde o následující:

- a) přiznání výrobcí autorského nebo jiného zvláštního práva,
- b) právní předpisy o nekalé soutěži a
- c) prostřednictvím trestních sankcí.

Právní řád České republiky využívá všechny možné nástroje ochrany tak, že výrobcům poskytuje ochranu v rámci úpravy práv příbuzných v autorském zákoně, ochranu před nekalosoutěžním jednáním ostatních soutěžitelů podle obchodního zákoníku i trestněprávní postih v případě naplnění některých ze skutkových podstat trestních činů podle § 149 či § 152 trestního zákona.

Ženevská úmluva ve svém článku 10 nepřipouští ke svým ustanovením žádné výhrady ze stran smluvních států. Co se týče doby trvání poskytované ochrany, ta je podobně jako v Římské

úmluvě ponechána na vnitřním zákonodárství každého smluvního státu s tím, že pokud vnitřní zákonodárství stanoví zvláštní dobu ochrany, nemůže být tato doba trvání kratší než dvacet let. Úmluva dává státům příležitost k výběru ze dvou možností. První z množností je, že počátek lhůty je vázán na konec roku, v němž zvuky obsažené na zvukovém záznamu byly poprvé zaznamenány. Druhá možnost je, že počátek lhůty je vázán na konec roku, v němž byl zvukový záznam poprvé uveřejněn.

Čl. 5 Úmluvy stanoví, že jestliže vyžaduje smluvní stát podle svého vnitřního zákonodárství jako podmínku ochrany výrobců zvukových záznamů splnění určitých formalit, budou se tyto formality považovat za splněné, jestliže všechny oprávněně vyhotovené snímky zvukového záznamu budou mít poznámku skládající se ze znaku P s připojením roku prvního uveřejnění, umístěnou takovým způsobem, že se činí nárok na ochranu. Pokud ze snímku nebo jeho obalu není možné zjistit výrobce podle jeho jména, ochranné známky nebo jiného vhodného označení, musí je poznámka obsahovat. Smluvní státy, jež poskytují ochranu na základě autorského nebo jiného zvláštního práva nebo pomocí trestních sankcí, mohou ve svém vnitřním zákonodárství stanovit ohledně ochrany výrobců zvukových záznamů stejná omezení, jako v autorském právu k dílům literárním a uměleckým. Co se týče tzv. nucených licencí, ty může smluvní stát povolit, jestliže:

- a) rozmnožování se uskutečňuje jen pro výlučné potřeby vyučování nebo vědeckého výzkumu,
- b) licence na rozmnožování je platná jen na území smluvního státu, jehož příslušný orgán licenci udělil, a nemůže být rozšířena na vývoz snímků,
- c) rozmnožování podle takovéto licence se uskuteční za přiměřenou odměnu stanovenou uvedeným orgánem, při níž se mimo jiné zohlední i počet vyhotovených snímků.

Smysl a cíl nucených licencí upravených v ustanovení čl.6 můžeme u nás spatřovat v §29 a násl. AZ týkajících se volného užití a bezúplatných zákonných licencí. V čl. 7 Úmluvy je stanovena zásada zákazu interpretace úmluvy ve smyslu omezování nebo oslabení ochrany zaručené autorům, výkonným umělcům, výrobcům zvukových záznamů nebo rozhlasovým organizacím dle vnitřního zákonodárství nebo podle mezinárodní smlouvy. Ustanovení této úmluvy se nemusí použít na zvukové záznamy zaznamenané před tím, než vstoupila pro ně v platnost. Smluvní stát poskytující ochranu výrobcům zvukových záznamů ke dni 29. října 1971 jen podle místa prvního záznamu může prohlásit, podobně jako podle čl.17 Římské úmluvy, že toto hledisko bude nadále požívat místo hlediska státní příslušnosti výrobce.

3.1.4 Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech (WPPT)

Dne 20. prosince roku 1996 byla na půdě Diplomatické konference Mezinárodní organizace duševního vlastnictví (dále jen WIPO) v Ženevě přijatá *Smlouva WIPO o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech* (dále jen „Smlouva“). V platnost vstoupila na základě svého článku 29 dne 20. května 2002. V den platnosti se jí účastnilo 30 států včetně České republiky⁷. V současné době má Smlouva 68 smluvních stran. Ve vztahu k Římské úmluvě je smlouvou zvláštní představující její revizi a modernizaci v souvislosti s technickým a technologickým vývojem a pokrokem. V souvislosti s tématem této práce se blíže podíváme jenom na postavení výrobců zvukových záznamů.

Ve svém čl.1 je vymezen vztah k jiným úmluvám tím způsobem, že žádné ustanovení Smlouvy neruší existující závazky smluvních stran, které mají podle Římské úmluvy a smluv, které se týkají ochrany práva autorského k literárním a uměleckým dílům. Smlouva používá pojmů, které jsou pro její účely definovány v čl.2, některé z nich jsou zcela nové. Podle tohoto článku se *zvukovým záznamem* rozumí záznam zvuků výkonu nebo jiných zvuků, anebo vyjádření zvuků, které nemají formu záznamu obsaženého ve filmovém nebo audiovizuálním díle. Smyslem tohoto ustanovení je vyloučit z ochrany dle této smlouvy zvukově obrazové záznamy. Co se týče pojmu *záznam*, ten je definován jako zaznamenání zvuků nebo jejich vyjádření na hmotný podklad, z něhož mohou být pomocí technického zařízení vnímány, rozmnožovány nebo sdělovány. Ve srovnání s definicemi v čl.3 Římské úmluvy tak jde o pojem nový. *Výrobcem zvukového záznamu* je fyzická nebo právnická osoba, která vyvíjí iniciativu a má odpovědnost za první záznam zvuků výkonu nebo jiných zvuků, popř. vyjádření zvuků. Nově se tady objevují naproti Římské úmluvě pojmy iniciativy a odpovědnosti výrobce. Za výrobce už není považován automaticky ten, kdo zvuky osobně svým jednáním zaznamená, ale může jím být také osoba, která toto vyrobení pouze zadá.⁸

Dalším novým pojmem je *vydání* zaznamenaného výkonu nebo zvukového záznamu, kterým se rozumí nabízení rozmnoženin zvukového záznamu veřejnosti na základě souhlasu oprávněného nositele práva za podmínky přiměřeného množství nabízených rozmnoženin

⁷ Albánie, Argentina, Bělorusko, Bulharsko, Burkina Faso, Chile, Kolumbie, Kostarika, Chorvatsko, Česká republika, Ekvádor, Salvador, Gabon, Gruzie, Honduras, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Mali, Mexiko, Panama, Paraguay, Moldavsko, Rumunsko, Svatá Lucie, Senegal, Slovensko, Slovinsko, Ukrajina, USA; zdroj: http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=20

⁸ Vašíček, L.: Práva výrobců zvukového a zvukově obrazového záznamu, Rigorózní práce, Univerzita Karlova v Praze, 2007 s.60

veřejnosti. To znamená, že novinkou je tady oproti Římské úmluvě skutečnost, že zvukový záznam může být vydán jen se souhlasem držitele práva, a bez tohoto souhlasu se každé nabídnutí rozmnoženiny zvukového záznamu veřejnosti nepovažuje se všemi důsledky za vydání podle této Smlouvy. Ve Smlouvě uvedené výrazy „rozmnoženiny“ a „originál a rozmnoženiny“, které lze uvádět do oběhu jako hmotné předměty se vztahují výlučně na rozmnoženiny trvalé, nikoli dočasné.

Vysíláním se rozumí šíření zvuků nebo obrazů a zvuků, anebo jejich vyjádření a to bezdrátovými prostředky k příjmu veřejnosti, satelitem či pomocí zakódovaných signálů, za podmínky poskytnutí prostředků k dekódování veřejnosti. V souvislosti z rozvojem technologií dochází v dnešní době k rapidnímu vzestupu tzv. bezdrátových přenosů zvukových záznamů pomocí globální komunikační sítě, kde je uživatel zcela nezávislý na vysílací organizaci v tom kdy a kde svůj zvukový záznam užije.

Jeden z posledních pojmů definovaných Smlouvou je pojem *sdělování veřejnosti*. Jde o šíření zvuků nebo jejich vyjádření zaznamenaných na zvukovém záznamu jiným způsobem než vysíláním, tedy pro účely čl. 15 Smlouvy⁹ jde o zpřístupňování zvuků nebo jejich vyjádření zaznamenaných na zvukovém záznamu k poslechu veřejnosti.

Smlouva dále ve svém čl. 3 stanoví jako podmínku přiznání ochrany splnění kritéria občanství daného smluvního státu, nebo občanství jiných smluvních stran. Za občany jiných smluvních stran se považují ti výrobci zvukových záznamů, kteří by splňovali kritéria způsobilosti pro ochranu na základě Římské úmluvy, kdyby všechny smluvní strany této Smlouvy byly smluvními státy Římské úmluvy. Ve Smlouvě je deklarován tzv. „*národní režim*“, na základě kterého každá smluvní strana přiznává občanům jiných smluvních stran stejná práva, jako přiznává svým vlastním občanům.

Co se týče postavení výrobců zvukových záznamů a jejich práv, o těch se pojednává v kapitole III. v čl. 11 až 14 Smlouvy. Mezi konkrétní práva výrobců zvukových záznamů patří:

- a) *právo na rozmnožování*- je výlučným právem výrobce zvukových záznamů povolit jejich přímé nebo nepřímé rozmnožování jakýmkoli způsobem nebo formou. Toto ustanovení je ve shodě s čl. 10 Římské úmluvy kromě dvou nových pojmů, a to „jakýmkoli způsobem nebo formou“. Čl. 11 Smlouvy tedy vyjadřuje, že právo na rozmnožování se týká též digitálního prostředí, a tudíž se chráněný zvukový záznam uchovává k reprodukci v digitální formě na příslušném nosiči (CD);
- b) *právo na rozšiřování*- podle čl. 12 odst. 1 Smlouvy je tzv. „výlučným právem“ spočívajícím v povolení zpřístupňování originálu a rozmnoženiny zvukového

⁹Týkajícího se práva na odměnu za vysílání a za sdělování veřejnosti

záznamu veřejnosti prodejem nebo jiným převodem vlastnictví. V odstavci 2 je dále stanovena možnost smluvních států stanovit podmínky, za nichž se po prvním prodeji nebo jiném převodu vlastnictví originálu nebo rozmnoženiny zvukového záznamu právo na rozšiřování vyčerpá. Smluvní stát tedy může svým vnitřním zákonodárstvím stanovit, že neuzná právo rozšiřování zvukových záznamů, které už byly prodány na základě povolení výrobce;

- c) *Právo na pronájem*- je dalším výlučným právem, kterým výrobce uděluje svolení k obchodnímu pronájmu originálu a rozmnoženin zvukových záznamů veřejnosti včetně prodeje nebo jiného převodu vlastnictví výrobcem samým nebo s jeho souhlasem. Odst. 2 čl. 13 Smlouvy představuje možnost smluvních stran, které k 15. dubnu 1994 uplatňovaly a stále uplatňují systém přiměřeného odměňování výrobců zvukových záznamů, aby zachovaly tento systém za podmínky, že obchodní pronájem nezpůsobí materiální poškození výlučného práva výrobců zvukových záznamů na rozmnožování;
- d) *Právo na zpřístupňování zvukových záznamů*- spočívá v právu výrobce zvukového záznamu povolit jeho zvukový záznam k zpřístupňování veřejnosti po drátě nebo i pomocí bezdrátových prostředků, kde k nim každý může mít individuální přístup na místě a v čase podle své volby.

V kapitole IV. s názvem Společná ustanovení je v čl.15 Smlouvy zahrnuto *právo výrobce na odměnu za vysílání a za sdělování veřejnosti*. Podle toho má výrobce právo na jednorázovou přiměřenou odměnu v souvislosti s přímým nebo nepřímým užitím jeho záznamu k obchodním účelům. Toto právo má i za užití svého záznamu vysíláním nebo jakýmkoliv jiným sdělováním veřejnosti. Obdobu tohoto práva můžeme spatřovat v Římské úmluvě¹⁰, kde se jednorázová přiměřená odměna platí výkonným umělcům nebo výrobcům zvukových záznamů, případně oběma. Smluvní státy tedy mohou na základě svého vnitřního zákonodárství určit pravidla, podle nichž se budou výkonní umělci a výrobci zvukových záznamů podílet na jedné přiměřené odměně.

V čl. 16 Smlouvy jsou pak stanoveny omezení a výjimky týkající se výrobců. Smluvní státy mohou ve svém vnitřním právním řádu stanovit tytéž druhy omezení a výjimek ohledně ochrany výrobců, jaké jsou stanoveny ohledně ochrany autorského práva k literárním a uměleckým dílům. Omezení se však mohou týkat jen těch případů, které nejsou v rozporu

¹⁰ Viz čl.12 Mezinárodní úmluvy o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací.

s běžným využíváním zvukového záznamu a nezpůsobují neospravedlnitelnou újmu oprávněným zájmům výrobce zvukového záznamu.

Doba ochrany výrobců zvukových záznamů činí podle čl.17 Smlouvy minimálně 50 let od konce roku v němž byl zvukový záznam vydán, nebo 50 let od konce roku, v němž byl pořízen, pokud do 50 let od pořízení nedojde k jeho vydání.

Smluvním stranám je v čl.18 Smlouvy stanovena též povinnost stanovit přiměřenou právní ochranu a účinná právní opatření týkající se obcházení technických prostředků užívaných výrobcí zvukových záznamů v souvislosti s výkonem svých práv dle této Smlouvy, která omezují nakládání s jejich zvukovými záznamy, k němuž výrobci nedali svolení, nebo které není zákonem dovoleno.

Rovněž podle čl. 19 Smlouvy stanoví smluvní strany přiměřená a účinná právní opatření i proti každé osobě, která se vědomě dopustí některého z následujících jednání, ačkoli ji je známo, že způsobí, umožní, usnadní nebo zatají porušení některého práva podle této Smlouvy tím, že:

- a) neoprávněně odstraní nebo pozmění jakoukoli elektronickou informaci o identifikaci práv; anebo
- b) neoprávněně rozšiřuje, dováží za účelem rozšiřování, vysílá, sděluje nebo zpřístupňuje veřejnosti výkony výkonných umělců, rozmnoženiny zaznamenaných výkonů nebo zvukové záznamy, ač věděla, že elektronická informace o identifikaci práv byla nedovoleně odstraněna nebo pozměněna.

Ve Smlouvě je informace o identifikaci práv definována jako informace identifikující mimo jiné i výrobce zvukového záznamu, zvukový záznam, vlastníka jakéhokoli práva k zvukovému záznamu nebo informace týkající se údajů a podmínek užití zvukového záznamu, obdobně i různá čísla a kódy představující takovou informaci, jestliže je taková informace připojena ke kopii zvukového záznamu nebo se objeví ve spojitosti se sdělováním či zpřístupňováním zvukového záznamu veřejnosti.

Co se týče splnění formalit souvisejících s požíváním a výkonem práv podle této Smlouvy je v čl. 20 stanoveno, že požívání a výkon práv nepodléhá žádné formalitě. Podobné ustanovení můžeme spatřit i v Bernské úmluvě.¹¹ Na rozdíl od Římské a Ženevské úmluvy, které připouštějí možnost smluvních států vyžadovat splnění určitých formalit¹², jsou práva výrobců podle této Smlouvy chráněna i bez splnění jakýchkoli formalit. K této Smlouvě se s výjimkou

¹¹ Viz čl.5 odst.2 Bernské úmluvy o ochraně literárních a uměleckých děl

¹² Viz čl. 11 Mezinárodní úmluvy o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací a čl. 5 Úmluvy o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových snímků

čl. 15 odst. 3 týkajícího se omezení práva na odměnu za některé způsoby užití nepřipouštějí žádné výhrady.

V čl. 23 je dána povinnost smluvních států přijmout kroky potřebné k zajištění uplatňování této Smlouvy a zajištění možnosti domáhat se žalobou ochrany proti každému aktu porušení práv upravených ve Smlouvě, včetně urychlených nápravných opatření a k odškodnění.

3.1.5 Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS)

V oblasti duševního vlastnictví, konkrétně v oblasti práv souvisejících s právem autorským je nezbytné se zmínit také o *Dohodě o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví* (dále jen „Dohoda“), která byla přijata dne 15. dubna 1994 v Marakéši, jako nedílná součást přílohy 1C *Dohody o zřízení světové obchodní organizace* (WTO- World Trade Organization). Obě dohody vstoupily v platnost dne 1. ledna 1995. Pro Českou republiku nabyla Dohoda účinnosti dne 1. ledna 1996.¹³ Podle ustanovení čl. 22 Římské úmluvy je Dohoda v oblasti práv výrobců zvukových záznamů zvláštní dohodou, z čehož vyplývá, že práva a povinnosti smluvních států Římské úmluvy zůstávají nedotčena. Po vstupu Dohody o WTO v platnost jsou členské země Římské úmluvy povinny uplatňovat ochranu výrobců zvukových záznamů podle Římské úmluvy i na státy, které jsou členy Dohody, nikoli však účastníky Římské úmluvy.

Podle čl. 3 Dohody je každý člen povinen poskytnout ostatním členům zacházení neméně příznivé, než jaké poskytuje svým vlastním občanům (režim národního zacházení). Čl. 4 stanoví povinnost členů přiznat jakoukoli výhodu, přednost, výsadu nebo osvobození, která jsou přiznané občanům kterékoli jiné země ihned a bezpodmínečně všem občanům ostatních členů (zacházení podle nejvyšších výhod). Z této povinnosti jsou zproštěny jakékoli přiznané výhody týkající se práv výrobců zvukových záznamů, které nejsou Dohodou poskytnuty. Čl. 5 pak vylučuje uplatnění povinností podle čl. 3 a 4 u postupů podle mnohostranných dohod sjednaných pod záštitou WIPO, které se vztahují k získání či udržení práv k duševnímu vlastnictví.

Ohledně výrobců zvukových záznamů pojednává čl. 14 Dohody, podle kterého jim Dohoda garantuje požívání práva povolit nebo zakázat přímou nebo nepřímou reprodukci jejich zvukových záznamů. Táto formulace odpovídá i ustanovením Římské úmluvy.¹⁴ „ Skutečnou novinkou v Dohodě, kterou Římská úmluva neobsahuje, je ustanovení článku 14 odst. 4 o právu

¹³ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb.

¹⁴ Viz čl. 10 Mezinárodní úmluvy o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací

výrobců zvukových záznamů udílet svolení nebo zakázat komerční pronajímání originálů i rozmnoženin zvukových záznamů. Toto nové právo, které si vynutil technický rozvoj (dnes převážně snímků na CD), státy mohou (ale nejsou bezvýjimečně povinny) přiznat vedle výrobců zvukových záznamů i jiným nositelům práv k fonogramům, tedy autorům děl, jejichž provedení je na zvukových záznamech zachyceno, a výkonným umělcům, kteří tato díla prováděli¹⁵. Tato výlučná práva výrobců zvukových záznamů najdeme i v nynějším platném autorském zákoně.¹⁶

V dohodě je také stanovena minimální ochranná doba výrobce zvukového záznamu, na dobu nejméně 50 let počítaných od konce roku, v němž byl záznam pořízen. Oproti znění čl. 14 písm. a) Římské úmluvy tady jde o podstatné rozšíření délky ochrany z původních 20 let na 50 let. Je však nutné podotknout, že ochranná doba 50 let byla do České republiky zavedena ještě před přijetím Dohody uzavřením dvoustranné *Dohody o obchodních vztazích mezi vládou ČSFR a vládou USA*¹⁷, která vstoupila v platnost dne 17. listopadu 1990. Touto dohodou se každá smluvní strana zavázala poskytnout ochranu zvukových záznamů po dobu nejméně 50 let od zveřejnění záznamu a zajistit práva na ochranu proti nedovolenému rozšiřování, rozmnožování a dovozu.

Každý člen může na základě čl. 14 odst. 6 Dohody stanovit podmínky, omezení, výjimky nebo výhrady v rozsahu povoleném Římskou úmluvou.

3.2. Evropská úprava práv postavení výrobců zvukových a zvukově-obrazových záznamů.

3.2.1 Úvod

Dnem 1. května 2007 se Česká republika stala součástí Evropské unie, a tudíž i jedním z deseti nových členských států Evropské unie. Stalo se tak na základě *Evropské dohody zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé* podepsanou dne 4. října 1993 v Lucemburku. Cílem Dohody bylo poskytovat právní rámec pro politický dialog, podporovat rozvoj obchodních a hospodářských styků mezi oběma stranami, vytvářet vhodnou platformu podpory postupného začleňování České republiky do Unie. Dohoda tak ještě nezakládala nárok České republiky přijetí za člena EU. V platnost vstoupila dne 1. února 1995.¹⁸ Ve svém čl. 67 obsahovala závazek

¹⁵ Kříž, J. Holcová, I. Korda, J. Křesťanová, V.: Autorský zákon a předpisy s ním související-komentář (2 vydání), Linde Praha a.s. s. 779

¹⁶ Viz § 76 odst. 2 písm. c), a d) AZ

¹⁷ Sdělení Federálního Ministerstva zahraničních věcí č. 158/1991 Sb.

¹⁸ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 7/1995 Sb.

zlepšování ochrany práv duševního, průmyslového a obchodního vlastnictví prostřednictvím harmonizace stávajících a budoucích právních předpisů ČR s právními předpisy Společenství. V roce 1996 Česká republika oficiálně požádala o členství v EU. Začal se tak dlouhý proces složitých předvstupních jednání, který vyústil v Aténách dne 16. dubna 2003 podpisem *Smlouvy o přistoupení* mezi 15 členskými státy EU a 10 kandidátskými zeměmi. Ve dnech 13. - 14. 6. 2003 se tak v ČR konalo referendum o přistoupení ČR do EU poměrem 77,33 % kladných hlasů vůči 22,67 % odpůrcům členství.

Obecně lze evropské právo rozdělit na *právo komunitární* (tedy právo tří evropských společenství ES, ESUO a EURATOM) a *právo unijní* (právo Evropské unie), a dále na *právo primární* (do kterého patří smlouvy zakládající EHS, ESUO a EUROATOM, smlouvy o přistoupení členských států a obecné právní zásady) a *právo sekundární* (které tvoří nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska). Mezi hlavní prameny v oblasti harmonizace právních řádů ČR a EU, tedy i v oblasti duševního vlastnictví, patří nařízení (regulations) a směrnice (directives). Nařízení je závazné ve všech jeho částech a je platné bezprostředně ve všech členských státech i vůči jednotlivcům. Členský stát nemůže zabránit platnosti nařízení uvnitř svého právního řádu. Nařízení jako obecně závazný právní předpis je aplikovatelné, aniž by bylo zapotřebí jakékoli inkorporace či transpozice (*bezprostřední použitelnost*). Směrnice jsou typickým právním institutem komunitárního práva s určitým obsahem úpravy, který je následně implementován do vnitrostátního právního řádu. Směrnice jsou závazné jen pro členské státy, k nimž směřují, a k jejich aplikaci dochází až provedením jejich obsahu (recepčí a implementací) do vnitrostátního právního řádu. „Na rozdíl od nařízení je směrnice závazná, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, jinak řečeno, směrnice váže členský stát ve vztahu ke svému cíli, zatímco formy a prostředky se ponechávají na volbě členského státu“¹⁹.

Z hlediska tématu této práce, byly přijaté v souvislosti s harmonizací autorskoprávních vztahů tyto směrnice a nařízení:

1. směrnice 92/100/EHS o právu na pronájem a na půjčování, i o některých právech příbuzných právu autorskému v oblasti duševního vlastnictví ze dne 19. listopadu 1992, která byla nahrazena s účinností k 25. lednu 2007 směrnicí č. 2006/115/ES.
2. směrnice 93/83/EHS o koordinaci některých pravidel z oboru práva autorského a práv příbuzných právu autorskému, vztahujících se na satelitní vysílání a kabelový přenos ze dne 27. září 1993

¹⁹ Tichý, L. Rainer, A. Svoboda, P. Zemánek, J. Král, R.: Evropské právo 3. vydání, C.H. Beck, Praha 2006, s.240

3. směrnice 93/98/EHS o harmonizaci ochranné doby práva autorského a některých práv příbuzných ze dne 29. října 1993, která byla nahrazena s účinností k 25. lednu 2007 směrnicí č. 2006/116/ES.
4. směrnice 2001/29/ES o harmonizaci některých prvků autorského práva a práv příbuzných v informační společnosti ze dne 22. května 2001.
5. nařízení 3295/94ES stanovící opatření k zákazu propuštění padělaného a pirátského zboží do volného oběhu, vývozu, dovozu, zpětného vývozu nebo vstupu do režimu s podmíněným osvobozením ze dne 22. prosince 1994.

3.2.2 Směrnice 92/100/EHS o právu na pronájem a na půjčování, i o některých právech příbuzných právu autorskému v oblasti duševního vlastnictví ve znění směrnice 2006/115/EC

Táto směrnice přiznává výrobcům zvukových záznamů výlučná práva na pronájem a půjčování zvukových záznamů. Směrnice rovněž definuje pojem *pronájem* jako zpřístupnění k užití na časově omezenou dobu za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu. *Půjčováním* je na druhou stranu zpřístupňování k užití na omezenou dobu, které není spojeno s přímým ani nepřímým hospodářským nebo obchodním prospěchem, pokud je uskutečňuje veřejně přístupné zařízení. Výrobce má podle směrnice stejně tak jako výkonný umělec *právo na zajištění spravedlivé odměny* od uživatele v souvislosti s užitím zvukového záznamu nebo jeho rozmnoženiny vydaného k obchodním účelům k bezdrátovému vysílání nebo k jakémukoliv jinému sdělování veřejnosti, přičemž se tato odměna dělí mezi výkonné umělce a výrobce. Mezi další práva výrobce patří výlučné *právo na rozšiřování*, tedy zpřístupňování svých zvukových záznamů včetně jejich rozmnoženin veřejnosti prodejem nebo jiným způsobem, které se vyčerpá pouze prvním prodejem. Směrnicí přiznaná práva mohou být omezena ve prospěch soukromého užití, užití krátkých úryvků v souvislosti se zpravodajstvím o aktuálních událostech nebo užití výlučně pro vyučování a vědecké účely. Původní směrnice 92/100/EHS byla nahrazena novou směrnicí 2006/115/EC, konkrétně článkem 14.

3.2.3. Směrnice 93/98/EHS o harmonizaci ochranné doby práva autorského a některých práv příbuzných ve znění směrnice 2006/116/EC

Římská úmluva, která v čl. 14 stanovuje jenom minimální dobu ochrany. Umožnila některým smluvním státům tuto dobu prodloužit a v důsledku toho začaly vznikat rozdíly mezi vnitrostátními právními předpisy upravujícími dobu ochrany autorského práva a práv s ním souvisejících, které bránily volnému pohybu zboží a služeb, a narušovaly soutěž na společném trhu. Vznikla tak nutnost harmonizovat právní předpisy členských států aby se doby ochrany v celém Společenství sjednotily. Stalo se tak přijetím směrnice 93/98/EHS o harmonizaci ochranné doby práva autorského a některých práv příbuzných, která ve svém čl. 3 stanovila ochrannou dobu práv výrobce zvukového záznamu, která uplynou za 50 let po pořízení záznamu. Jestliže však byl zvukový záznam v průběhu této doby oprávněně vydán nebo sdělen veřejnosti, uvedená práva uplynou za 50 let ode dne, kdy k takovému prvnímu oprávněnému vydání nebo sdělení veřejnosti došlo. Podle čl. 8 Směrnice se doby v této směrnici stanovené počítají od 1. ledna roku následujícího po události, od které běží. K transpozici této směrnice došlo na základě přijetí nového autorského zákona č. 121/2000 Sb.²⁰, který je již plně v souladu s ustanoveními směrnice. Původní směrnice 93/98/EHS byla nahrazena novou směrnicí 2006/116/EC, konkrétně článkem 12.

Další směrnicí která se dotýkala práv výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů byla směrnice č. 2001/29/EC o harmonizaci některých prvků autorského práva a práv příbuzných v informační společnosti ze dne 22. května 2001, která členským státům ukládala povinnost zajistit výrobcům zvukových a zvukově obrazových záznamů jejich výlučná práva, mezi které patřili právo na rozmnožování, sdělování veřejnosti a rozšiřování týkajících se těchto záznamů.

²⁰ Viz § 27 odst. 7, § 77 a § 81 zákona č. 121/2000 o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

3.2.4 Nařízení 3295/94/ES stanovící opatření k zákazu propuštění padělaného a pirátského zboží do volného oběhu, vývozu, dovozu, zpětného vývozu nebo vstupu do režimu s podmíněným osvobozením

Mezi další předpisy Evropských společenství (ES) dotýkající se oblasti práv autorských a práv s autorským právem souvisejících patří také nařízení, jako právní předpis ES nejvyšší právní síly.²¹ Toto nařízení bylo přijaté dne 22. prosince 1994 v souvislosti s ochranou před obchodováním s padělaným a pirátským zbožím, které tak způsobuje výrobcům značnou škodu. V platnost vstoupilo dne 1. července 1995. Nařízení tak upravuje:

- a) podmínky, za kterých zasahují celní orgány v případě, že zboží, u kterého je podezření, že jde o padělky nebo nedovolené napodobeniny, je navrženo k propuštění do volného oběhu, režimu vývozu nebo zpětného vývozu, nebo je odhaleno při provádění kontrol zboží umístěného v režimu s podmíněným osvobozením od cla, či zpětně vyváženého, které podléhá oznamovací povinnosti,
- b) opatření, která příslušné orgány přijmou ve vztahu k tomuto zboží, pokud bylo zjištěno, že jde skutečně o padělky nebo nedovolené napodobeniny.

Nařízení obsahuje i definice pojmů *padělané zboží*, kde z uvedené definice vyplývá, že se bude jednat spíše o oblast průmyslových práv vztahujících se k ochranným známkám a obalům. Rovněž je tady definován pojem *pirátské zboží (nedovolená napodobenina)* jako zboží představující nebo obsahující kopie pořízené bez souhlasu držitele autorských práv nebo práv příbuzných nebo majitele práva k průmyslovým vzorům, ať již zapsaného podle vnitrostátních právních předpisů nebo nikoli, nebo bez souhlasu osoby, která má v zemi výroby řádné povolení držitele, pokud výroba těchto kopií porušuje příslušné právo podle práva Společenství nebo právních předpisů členského státu, ve kterém je podána žádost o přijetí opatření celních orgánů.

V každém členském státě může majitel práva písemně požádat celní orgán k přijetí příslušných opatření, pokud se zboží ocitne v stavu uvedeném pod bodem a). V případě, že celní orgán vyhoví žádosti majitele práva, může pozastavit propuštění takového zboží nebo ho zadržet. Podobně může celní orgán postupovat, jestliže při kontrole prováděné v rámci celního řízení je zřejmé, že se jedná o zboží padělané nebo pirátské až po dobu tří pracovních dnů, za podmínky, že žádost majitele práva ještě nebyla podána nebo přijata celním orgánem. Členské státy přijmou

²¹ Viz kapitola 3.2.1

ohledně zboží, o kterém bylo zjištěno, že je padělané nebo pirátské, příslušná opatření nezbytná k tomu, aby bylo zničeno nebo odstraněno z oběhu bez jakékoliv náhrady včetně nákladů státu, aby se tak zabránilo škodě majiteli práva. Rovněž mohou přijmout jakékoli další opatření, které účinně zbaví odpovědné osoby hospodářského prospěchu. Padělky nebo pirátské zboží mohou být také zabaveny ve prospěch státu.

Kapitola 4.

Právní úprava postavení výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů v České republice

4.1. Úvod

Práva výrobců byla do právního řádu bývalého Československa poprvé zavedena zákonem č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon), který nabyl účinnosti dne 1. ledna 1954. Postavení výrobců měli tzv. podniky na výrobu snímků, které byly právními osobami. Fyzické osoby v té době žádnou podnikatelskou ani jinou činnost související s podnikáním vykonávat ani nemohly. Podniky na výrobu snímků měly podle zákona právo rozhodovat a udělovat svolení k veřejnému přednesu jejich vyrobených snímků a jejich vysílání rozhlasem nebo televizí a to za patřičnou odměnu.

V roce 1965 byl přijat nový zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon), který sice neobsahoval definici výrobců zvukových záznamů, avšak vymezoval předmět jejich práv, kterým byli zvukové záznamy výkonů výkonných umělců nebo jiných zvuků. Samotná definice výrobce byla obsažena v čl. 3 písm. c) Římské úmluvy, které se někdejší Československo účastnilo od 14. srpna 1964. Výrobcům náleželo podle § 45 odst. 2 autorského zákona právo udílet povolení k taxativně určeným způsobům užití zvukových záznamů a právo na odměnu za udělení takového povolení. Zákon také rozlišoval pojmy *zvukový záznam* jakožto prvotní zaznamenání zvuků a *zvukový snímek*, který byl chápán jako první a další rozmnoženina zvukového záznamu. Právo výrobce zvukového záznamu trvalo zpočátku 25 let a to od konce roku, v němž byl záznam pořízen. Později byla tato doba prodloužena zákonem č. 89/1990 Sb., který měnil a doplňoval zákon č. 35/1965 Sb., na 50 let od konce roku, v němž byl záznam zhotoven.

Práva výrobců zvukově obrazových záznamů zákon v té době neupravoval, protože předmětem úpravy byl pouze výkon výrobce spočívající v zachycení výkonů výkonných umělců nebo jiných zvuků pouze na zvukový záznam a nikoli na obrazový nebo zvukově-obrazový. Pojem výrobce zvukově obrazového záznamu se však objevil ve vyhlášce ministerstva kultury České republiky č. 115/1991 Sb., která v rozporu s obsahem práv poskytovaných autorským zákonem upravovala odměny za dovoz a výrobu nenahraných zvukových jako i zvukově obrazových nosičů a odměny za půjčování zvukových, obrazových jako i zvukově obrazových snímků. Vyhláška tedy upravovala odměny jak pro výrobce zvukových záznamů, tak i pro

výrobce zvukově obrazových záznamů, kterým autorský zákon žádná práva neposkytoval, kromě jediné výjimky týkající se práv televizní organizace k jejich vlastním vysílaným pořadům.²²

V současnosti jsou jak práva výrobců zvukových tak i zvukově obrazových záznamů komplexně upravena v zákoně č. 121/2000 Sb., *o právu autorském, o právech s právem autorským souvisejících a o změně některých zákonů (autorský zákon, AZ)*. Po obsahové stránce jsou obě práva téměř identické, až na ustanovení § 76 odst.3 ve spojení s § 72 AZ týkající se úplatné zákonné licence, která se na výrobce zvukově obrazových záznamů nevztahuje.

4.2. Právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu

Práva výrobců zvukových záznamů se řadí mezi práva související s autorským zákonem a jsou upravena v § 75 až 78 AZ. Nesprávně byla tato práva označována jako práva příbuzná právu autorskému. Takové označení obsahoval *zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském. Zákon č. 35/1965 Sb., o literárních, vědeckých a uměleckých dílech* již takovéto označení nepoužíval, avšak koncem 20. století došlo k jeho obnovení na základě dříve platného *zákon č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných*. Práva výrobců zvukových záznamů patří mezi nehmotná práva, která jsou povahy výlučně majetkové (ekonomické) postrádajícími jakákoli práva osobnostní.²³ Osobnostními (morálními právy) na rozdíl od autorů a výkonných umělců výrobci nedisponují. Souvislost těchto práv s právem autorským spočívá i v tom, že ve většině případů jsou předmětem zvukového záznamu autorská díla v provedení uměleckými výkony i když tomu tak nemusí být vždy, protože zvukový záznam může být i záznamem jiných zvuků.²⁴

Nositelem tedy subjektem těchto práv je podle § 75 odst. 2 AZ výrobce zvukového záznamu, kterým je jak fyzická nebo právnická osoba, která na svou odpovědnost (vlastní náklady a nebezpečí) poprvé pořídí první hmotné zachycení zvukového záznamu na hmotný substrát nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba. Výroba spočívající v zachycení záznamu jakož i výroba rozmnoženin zvukových záznamů (snímků) jsou z hlediska živnostenského práva živnostenským podnikáním. K tomu aby výrobce mohl takovou činnost vykonávat musí získat příslušné oprávnění na základě *zákon č. 455/1991Sb., o živnostenském podnikání (dále jen ŽZ)*. Podle ŽZ se jedná o živnost a to konkrétně ohlašovací volnou, k níž nemusí výrobce prokazovat žádnou odbornou způsobilost. V příloze nařízení vlády

²² Knap, K.: Autorský zákon a předpisy s ním související- komentář. Linde Praha, a.s. 1996 (5. vydání), s.136

²³ Telec, I., Tůma, P.: Autorský zákon- komentář C.H.Beck, 2007, s. 668

²⁴ Kříž, J. Holcová, I. Korda, J. Křest'ánová, V.: Autorský zákon a předpisy s ním související-komentář (2. vydání), Linde Praha a.s. s.218

č. 140/2000 Sb., kterým se stanoví seznam oborů živností volných najdeme pod bodem 22. výrobu, rozmnožování, nahrávání a distribuci zvukových a zvukově obrazových záznamů. Rozsah tohoto oprávnění je pak ještě obsahově specifikován v příloze č. 4 nařízení vlády č. 469/2000 Sb., jako nejen výroba, rozmnožování, nahrávání a distribuce ale zejména také činnost spojená s pořizováním originálních fonogramů a záznamů audiovizuálních děl za účelem komerčního využívání jejich rozmnoženin, činnost vydavatelů zvukových záznamů a výrobců audiovizuálních děl a jiných filmů. Obsahem této živnosti tak není výroba nenahraných nosičů zvukových a zvukově obrazových záznamů a software.

Předmětem práva výrobců zvukových záznamů je jejich výkon povahy organizačně technické a ekonomické spočívající v zachycení zvuků na zvukový záznam, nikoli výkon povahy tvůrčí mající základ v osobnosti. Zvukovým záznamem je tedy podle § 75 odst.1 AZ výlučně sluchem vnímatelný záznam zvuků, které mají povahu výkonů výkonných umělců, nebo jiných zvuků (tj. např. zpěv ptactva, zvuky z přírody apod.), nebo jejich vyjádření. Práva výrobce tak nejsou vázána jenom na záznam výkonu herce, hudebníka, zpěváka, ale i na záznam jakéhokoli zvuku. Zvukový záznam jakožto předmět ochrany je nehmotným statkem a je nutné jej odlišit od hmotného substrátu (LP, CD, MC, DVD) na kterém je zachycen.

Výrobce zvukového záznamu zákon definuje jako fyzickou nebo právnickou osobu, která poprvé zaznamená zvuky výkonu výkonného umělce či jiné zvuky, nebo jejich vyjádření, nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba.²⁵ Zatím co minulá úprava, která stavěla pojem výrobce zvukového záznamu do pozice výrobní organizace, dnešní autorský zákon posunuje tento subjekt do pozice obchodní. Výrobce zvukového záznamu tak nemusí být jenom osoba, která poprvé zaznamenává, což by mohlo být spjato s vlastnictvím technického zařízení či výrobní kapacity potřebné pro pořízení takového záznamu, ale v pozici výrobce může být také i ten, z jehož podnětu je záznam pořizován. Podnět k výrobě zvukového záznamu v autorském zákone definován není, proto pro účely vymezení osoby výrobce zvukového záznamu je relevantní pouze podnět vyznačující se svou právní závazností. Tímto podnětem nejčastěji bývá jednostranný, dvoustranný či vícestranný právní úkon (př.: smlouva o dílo podle § 631 a násl. ObčZ, § 536 a násl. ObchZ, smlouva mandátní § 566 a násl. ObchZ).

V někdejším Československu mohl výrobce zvukového záznamu jako státní monopol nejen zvukové záznamy pořizovat, ale vyrábět i jeho rozmnoženiny v rámci jednoho subjektu, do kterého patřila i distribuční a maloobchodní síť. Pokud dnes diskutujeme o tom, kdo a jak získává licenci a oprávnění k šíření rozmnoženin zvukového záznamu, byla smlouva uzavřená s výrobcem jakožto státním monopolem z hlediska oprávnění k šíření smlouvou nespornou,

²⁵ § 75 odst. 2 AZ

protože subjekt, který smlouvou získal práva k užití a šíření zvukového záznamu opravdu sám a v rámci jednoho podniku zvukový záznam pořídil, vyrobil jeho rozmnoženiny a rozšiřoval je. Novodobý výrobce zvukového záznamu je především subjekt podnikatelský a proto ke svým činnostem výrobní a technické povahy využívá širokou nabídku služeb od nahrávacího studia, výrobní zvukových nosičů až po společnosti zabývajícími se distribucí. Od výrobce zvukového záznamu je nutné osamostatnit pojem výrobce zvukového snímku jako např. výrobce kompaktních disků (jakožto rozmnoženin zvukového záznamu, které jsou věcmi v právním slova smyslu). Není ovšem vyloučeno, že by se obě tyto osoby nemohly spojit v jednu, což by mělo i hospodářský význam.

Právo, jimž výrobce disponuje a které se navenek jeví jednotné, můžeme rozdělit na právo dispoziční (tj. právo svůj zvukový záznam užít a udělit jinému smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva²⁶) a právo majetkové (tj. právo na odměnu za použití záznamu, právo na náhradu odměny a právo na odměnu za převod záznamu). Jednotlivé způsoby užití zvukového záznamu autorský zákon taxativně vypočítává v § 76 odst. 2 mezi které patří:

- d) *právo na rozmnožování zvukového záznamu*- tj. právo na pořízení rozmnoženin zvukového záznamu (snímků) ale i dalších rozmnoženin snímků, které už samé o sobě rozmnoženinami jsou. Rozmnožováním se tak podle § 13 AZ rozumí „zhotovování dočasných nebo trvalých, přímých nebo nepřímých rozmnoženin zvukového záznamu nebo jeho části a to jakýmkoli prostředky a v jakékoli formě“. Zhotovování rozmnoženin má pro výrobce důležitý ekonomický význam, proto je tohle právo častokrát uplatňováno.
- e) *právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženin zvukového záznamu*- jde o právo výrobce na zpřístupňování jeho zvukového záznamu, buď prodejem, nebo jiným převodem vlastnického práva k originálu nebo rozmnoženině, včetně jejich nabízení za tímto účelem.²⁷ V souvislosti s tímto právem je nutné se zmínit i o tzv. institutu vyčerpání práv k záznamu. To znamená, že prvním prodejem nebo jiným převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině záznamu, kterým je záznam oprávněně rozšířen, je právo výrobce na rozšiřování vyčerpáno. Zákon tak v tomto případě preferuje vlastnické právo k originálu či rozmnoženině záznamu, oproti majetkovému prospěchu výrobce na výlučném užití jeho záznamu, které na originálu nebo rozmnoženině vázne.
- f) *právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny záznamu*- výrobce na základě tohoto práva a za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního

²⁶ § 76 odst. 1 AZ

²⁷ K pojmu rozšiřování viz § 14 a násl. AZ

prospěchu může poskytnout na dobu určitou originál nebo rozmnoženinu k osobní potřebě jiné osobě.²⁸

- g) *právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny*- toto právo je téměř shodné s právem na pronájem až na jednu výjimku a to, že výrobce může poskytnout originál nebo rozmnoženinu k osobní potřebě jiné osobě a to na dobu určitou, avšak nesleduje se tím žádný hospodářský či obchodní prospěch.
- h) *právo na vysílání a jiné sdělování záznamu veřejnosti*- jde o právo výrobce, které spočívá v jakémkoli nehmotném zpřístupňování zvukového záznamu veřejnosti pomocí technického zařízení po drátě nebo bezdrátově.²⁹ Jde zejména o veřejné provozování zvukových záznamů např. prostřednictvím přehrávačů, v rámci veřejných kulturních produkcí (diskotéky).

V rámci těchto ustanovení můžeme spatřovat rozdíl mezi originálem zvukového záznamu a jeho rozmnoženinou jakožto dva hmotné substráty s rozdílnou povahou. Výrobce zvukového záznamu se stejně jako výkonného umělce dotýká tzv. zákonná úplatná licence³⁰, podle které do práva výrobce zvukového záznamu nezasahuje ten, kdo užije zvukový záznam vydaný k obchodním účelům vysíláním rozhlasem nebo televizí, přenosem rozhlasového nebo televizního vysílání. Výrobci zvukového záznamu tak přísluší právo na odměnu za takové užití, které je obligatorně spravováno příslušným kolektivním správcem, kterým je na území České republiky INTERGRAM, jakožto nezávislá společnost výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů se sídlem v Praze. Za zvukový záznam vydaný k obchodním účelům se považuje zvukový záznam jehož rozmnoženiny jsou rozšiřovány prodejem, nebo který je oprávněně veřejnosti sdělován. Sdělováním veřejnosti se taky rozumí zpřístupňování záznamu způsobem, že kdokoliv k němu může mít přístup na místě a čase podle vlastní volby, tedy zejména zpřístupňování záznamu pomocí síťového propojení (internet).

Mezi další majetková práva náležející výrobcí zvukového záznamu patří *právo na odměnu za poskytnutí oprávnění k výkonu práva zvukový záznam užít*. Jedná se o odměnu, kterou výrobce získá za každé užití záznamu, a *právo na tzv. dodatkovou odměnu za rozmnožování zvukového záznamu pro osobní potřebu*³¹. Toto právo můžeme dle soudobého autorského pojetí chápat jako právo absolutní (výlučné), působící erga omnes, které je jedním ze souvisejících autorských práv majetkových vedle základního práva zvukový záznam užít. Ten kdo rozmnožuje

²⁸ K pojmu pronájem viz § 15 AZ

²⁹ K pojmu sdělování veřejnosti viz § 18 AZ

³⁰ Viz § 76 odst.3 AZ ve spojení s § 72 AZ

³¹ § 76 odst. 4 AZ ve spojení s § 25 AZ

zvukový záznam³² pro svou vlastní osobní potřebu na nenahraný nosič (MC, CD) se nedopouští zásahu do výlučných majetkových práv, neboť se podle § 30 odst.1 a 2 AZ jedná o volné užití zvukového záznamu, jehož záměrem není dosažení obchodního nebo majetkového zisku. Výrobci však za takové rozmnožování náleží odměna, poskytovaná mu prostřednictvím kolektivního správce, společností INTERGRAM. Odměna má povahu zvláštní soukromoprávní náhrady, a to jak za snížené autorské odměny za užití záznamu neboli náhrady za sníženou výnosnost majetkových práv, která je způsobena chováním určitých subjektů. Jedná se o odměnu především z obchodní výroby, dovozu nenahraných nosičů a kopírovacích přístrojů, popřípadě taky za poskytování kopírovacích služeb, která představuje nárok na náhradu ušlého zisku v paušalizované podobě za snížení nejenom výnosnosti majetkových autorských práv, ale i za omezení samotného uplatňování těchto práv.³³

Subjektem zavázaným hradit odměnu kolektivnímu správci INTERGRAM je podle autorského zákona výrobce, dovozce (ze třetích zemí) nebo příjemce, popřípadě dopravce nebo zasilatel³⁴, pokud jde o přístroje k zhotovování rozmnoženin zvukových popřípadě zvukově obrazových záznamů, jako i nenahrané nosiče zvukových a zvukově obrazových záznamů. Takto vybraná odměna je pak rozdělována mezi jednotlivé oprávněné subjekty podle pravidel obsažených v autorském zákoně.³⁵ Dále pak autorský zákon v souvislosti se zajištěním řádného výběru odměn stanovuje tzv. *informační povinnost* pro subjekty povinné platit odměnu.³⁶ Tyto subjekty tak musí vždy souhrnně za kalendářní pololetí, nejpozději však do konce kalendářního měsíce informovat kolektivního správce o skutečnostech rozhodných pro výši odměny, jako je zejména: druh a počet prodaných, dovezených nebo přijatých přístrojů ke zhotovování rozmnoženin záznamů a nenahraných nosičů zvukových a zvukově obrazových záznamů. Doba splatnosti odměn není v autorském zákoně zvlášť stanovena, avšak když se podíváme do přílohy k autorskému zákonu zjistíme, že se tato odměna povinnými osobami odvádí dvakrát ročně společnosti INTERGRAM.

V autorském zákoně jsou stanovené i případy, kde jinak subjekt povinný platit odměnu je z této povinnosti vyloučen. Z povinnosti platit odměny jsou tak vyňaty přístroje sloužící k zhotovování rozmnoženin záznamů a nenahrané nosiče záznamů, které jsou určeny k dalšímu prodeji.³⁷ Stejně se odměna neplatí také ze všech přístrojů a nenahraných nosičů použitých

³² Podmínkou je, aby byl zvukový popřípadě zvukově obrazový záznam již oprávněně vydán

³³ Telec, I., Tůma, P.: Autorský zákon- komentář C.H.Beck, 2007, s. 295

³⁴ Dopravce nebo zasilatel hradí odměnu jenom v případě, že na písemnou výzvu učiněnou kolektivním správcem bezodkladně nesdělí údaje potřebné pro určení výrobce, dovozce nebo příjemce přístrojů k zhotovování rozmnoženin záznamů nebo nenahraných nosičů záznamů.

³⁵ Viz § 104 AZ ve spojení s § 76 odst.4 a § 25 AZ

³⁶ Viz § 25 odst.6 AZ

³⁷ Viz § 25 odst. 8 AZ

v tuzemsku na základě licenčních smluv osobami při jejich vlastním podnikání. Důvodem, proč byli tyto výjimky stanoveny, je snaha zbavit obchodníky a výrobce od dvojí nebo vícenásobné povinnosti platit odměny za totéž zboží v různých státech.

Mezi další odměny připadající výrobcům zvukových a zvukově obrazových záznamů patří odměna ve smyslu protihodnoty v případě převodu práva výrobce záznamu. Podle § 76 odst. 5 AZ a § 84 odst. 3 AZ může jak výrobce zvukového tak zvukově obrazového záznamu své výlučné majetkové právo převést na jiného. Tak je vedle smlouvy licenční možno se zvukovými či zvukově obrazovými záznamy nakládat i smlouvou převodní a umožnit tak změnu majitele. V zákoně není žádné ustanovení, které by podrobně upravovalo tuto smlouvu a její formu jako zvláštní smluvní typ, jako je tomu u smlouvy licenční. Za obdobu smlouvy převodní můžeme z pohledu věcných práv považovat např.: smlouvu kupní, darovací nebo směnnou. Je nutné podotknout, že převod zvukového nebo zvukově obrazového záznamu se nikterak nedotýká autorských práv k dílům, či práv výkonných umělců k uměleckým výkonům zachyceným na zvukovém záznamu.

Právo výrobce k jeho zvukovému záznamu v souladu s mezinárodním právem a právem komunitárním trvá 50 let od jeho pořízení. Pořízení zvukového záznamu patří mezi jednání faktické, tedy nejedná se o právní úkon (vytvoření díla), i když jím může dojít ke splnění závazku vzniklého na základě právního úkonu (smlouvy). Pokud však v průběhu padesátileté ochranné doby dojde k oprávněnému vydání záznamu, zanikne právo výrobce až za 50 let od takového vydání. Nedojde-li během doby od které byl záznam pořízen k oprávněnému vydání a byl-li záznam během této doby oprávněně sdělen veřejnosti, zanikne právo výrobce uplynutím 50 let ode dne tohoto sdělení. Když se vrátíme do osmdesátých let minulého století, trvala práva výrobců pouze 25 let. Ve srovnání s dnešní dobou tak pozorujeme určitý vývoj v oblasti trvání autorských práv ovlivněn jak mezinárodním³⁸ tak i komunitárním právem.³⁹ Doba trvání práva výrobce se počítá vždy až od prvního dne roku následujícího po roce, v němž došlo k události rozhodné pro její počítání, tedy od okamžiku pořízení zvukového nebo zvukově obrazového záznamu, anebo od prvního oprávněného vydání, podle toho, který okamžik nastane později.⁴⁰ Doba trvání práva výrobce se řídí autorským zákonem i tehdy, jestliže začala běžet před jeho účinností. Pokud doba trvání práva před touto účinností uplyne a podle autorského zákona by ještě měla trvat, obnoví se ke dni účinnosti autorského zákona na dobu zbývající.⁴¹

³⁸ Viz čl. 14 Římské úmluvy, čl. 4 tzv. Ženevské úmluvy, čl. 14 odst.5 smlouvy TRIPS, čl. 17 odst. 2 smlouvy WPPT

³⁹ Viz čl. 3 odst.2 směrnice 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících

⁴⁰ Viz § 27 odst.7 ve spojení s § 78

⁴¹ Viz § 106 odst. 3 AZ

Rozmnoženiny záznamů které byly oprávněně pořízené před účinností autorského zákona, a u kterých došlo k obnově trvání práva, bylo možné volně rozšiřovat do 30. listopadu 2002.

Legislativní základ pro zbývající právní úpravu práva výrobce zvukového záznamu, která věcně souvisí s právem autorským, najdeme v ustanovení § 78 AZ. Jedná se o odkazovací, tzv. blanketní normu, která odkazuje na ustanovení věnující se autorskému dílu a právům autorů.

4.3. Právo výrobce zvukově obrazového záznamu

Zvukově obrazový záznam je jedním z dalších nehmotných statků chráněným autorským zákonem. Právo výrobce zvukově obrazového záznamu bylo zavedeno do právního řádu teprve v nedávné době současným autorským zákonem, i když o zvukových a zvukově obrazových záznamech již hovořila dříve platná (vyhláška č. 115/ 1991 Sb., o úpravě odměn a náhrad oprávněným subjektům za užití předmětů ochrany podle autorského zákona pořízením zvukové nebo zvukově obrazové rozmnoženiny a veřejným půjčováním snímků pro osobní potřebu). Ochrana zvukově obrazových záznamů v České republice nemá tradici, a proto není vázána ani na předpisy mezinárodního práva. Toto v celku nové právo však nachází úpravu v komunitárním právu.⁴²

Právo výrobce zvukově obrazového záznamu je dalším z práv souvisejících s autorským právem a je upraveno v § 79 až 82 AZ. Jak již bylo zmíněno výše⁴³, je toto právo upraveno analogicky s úpravou práva výrobce zvukového záznamu.

Předmětem tohoto práva je záznam audiovizuálního díla⁴⁴ nebo záznam jiné řady zaznamenaných, spolu souvisejících obrazů vyvolávajících dojem pohybu, ať již doprovázených zvukem, či nikoli, vnímatelný zrakem, a jsou-li doprovázeny zvukem, vnímatelný i sluchem.⁴⁵ Z uvedené definice vyplývá, že zvukově obrazový záznam je tvořen dvěma složkami, a to složkou obrazovou (složka obligatorní) a složkou zvukovou (složka fakultativní). Pojmovým znakem tedy není zvuk. Je nutné aby nešlo o sled obrazů statických, ale musí jít o související obrazy vyvolávající dojem pohybu. Od zvukově obrazového záznamu je třeba odlišovat audiovizuální dílo, které je záznamem vyjádřeno.

⁴² Směrnice 2006/115/ES o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s právem autorským ze dne 12. prosince 2006, Směrnice 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících ze dne 12. prosince 2006, Směrnice 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů práva autorského a práv s ním souvisejících v Informační společnosti ze dne 22. května 2001

⁴³ Viz kap. 4.1.2

⁴⁴ Podle § 62 odst.1 AZ je audiovizuálním dílem dílo vytvořené uspořádáním děl audiovizuálně užitých, ať již zpracovaných, či nezpracovaných, které sestává z řady zaznamenaných spolu souvisejících obrazů, vyvolávajících dojem pohybu, ať již doprovázených zvukem, či nikoli, vnímatelných zrakem, a jsou-li doprovázeny zvukem, vnímatelných i sluchem.

⁴⁵ § 79 odst. 1 AZ

Výrobce zvukově obrazového záznamu je definován v § 79 odst. 2 AZ jako fyzická nebo právnická osoba, která na svou odpovědnost (vlastní náklady a nebezpečí) poprvé pořídí zvukově obrazový záznam, nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba. Vzhledem k tomu, že výrobce nemá žádná osobnostní autorská práva, je každý oprávněn bez dalšího záznam zpracovat či jinak upravit, a umožnit tak vznik nového záznamu. Vznikem nového (zpracovaného) záznamu tak vzniká i nové majetkové právo výrobce nového záznamu, které je omezeno právem výrobce původního záznamu, který byl zpracován.⁴⁶

Výrobce zvukově obrazového záznamu disponuje stejně jako výrobce zvukového záznamu výlučným majetkovým právem svůj zvukově obrazový záznam užít, nebo udělit jinému smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva; jiný může zvukově obrazový záznam užít bez udělení takového oprávnění pouze v případech stanovených autorským zákonem⁴⁷. Mezi jednotlivé způsoby užití zvukově obrazového záznamu patří podle § 80 odst. 2 AZ :

- a) *právo na rozmnožování zvukově obrazového záznamu*
- b) *právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženin zvukově obrazového záznamu*
- c) *právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny zvukově obrazového záznamu*
- d) *právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny zvukově obrazového záznamu*
- e) *právo na vysílání a jiné sdělování zvukově obrazového záznamu veřejnosti*

Právo výrobce zvukově obrazového záznamu trvá 50 let od pořízení zvukově obrazového záznamu. Je-li však v této době zvukově obrazový záznam zveřejněn, zaniká právo výrobce až za 50 let od takového zveřejnění.⁴⁸

Legislativní základ pro zbývající právní úpravu práva výrobce zvukově obrazového záznamu, která věcně souvisí s právem autorským, najdeme v ustanovení § 82 AZ. Jedná se o odkazovací, tzv. blanketní normu, která odkazuje na ustanovení věnující se autorskému dílu a právům autorů.

4.4. Právo výrobců udělit oprávnění k výkonu jejich práv

V autorskoprávní oblasti se právní vztahy, tak jako ve většině právních oblastí, realizují na základě právních úkonů, jakožto právních skutečností spočívajících v určitém lidském chování vědomém a volném. Autorskoprávní licence je základní formou dispozice

⁴⁶ Chaloupková, H., Holý, P.: Autorský zákon- komentář (3. vydání), C.H. Beck v Praze 2007, s.118

⁴⁷ § 80 odst. 1 AZ

⁴⁸ § 81 AZ ve spojení s § 27 odst.7 AZ

s autorskoprávním vlastnictvím. Podle právní teorie jde o právní vztah, který musí splňovat pojmové teoreticko-právní znaky, kterými jsou zejména:

- a) *existence právní normy* - tj. autorského zákona, subsidiárně občanského zákoníku
- b) *existence právní skutečnosti* - tj. licenční užití se svolením výrobce
- c) *strukturovanost právního vztahu*, tj.
 - *existence nejméně dvou subjektů* - tj. poskytovatel a nabyvatel licence
 - *existence předmětu* - tj. zvukového nebo zvukově obrazového záznamu, k němuž je licence poskytována
 - *existence obsahu* – tj. určení zvukového nebo zvukově obrazového záznamu, projev vůle poskytnout licenci, určení odměny nebo způsobu jejího určení anebo bezúplatnost.⁴⁹

Výrobci disponují, vedle výlučného majetkového práva svůj záznam užít, i dalším výlučným právem, a to udílet jiným smlouvou oprávnění k výkonu svého práva záznam užít (licenci). Tato smlouva je typově označována jako autorskoprávní licenční smlouva a je komplexně upravena v autorském zákoně jako obecný smluvní typ. Udílení autorskoprávních licencí je možné pouze ve vztahu k výlučnému právu majetkové povahy (právu záznam užít). Poskytnutím licenčního oprávnění právo výrobce nezaniká. Výrobce se sám omezuje ve výkonu svého zápočetního práva vyplývajícího z jeho výlučného majetkového práva záznam užít, které mu však jako takové zůstává zachováno, a je pouze dobrovolně sístováno ve prospěch nabyvatele licence, přičemž v případě zániku licence dochází k jeho konsolidaci v osobě výrobce.⁵⁰

V předchozích právních úpravách se pojem „licenční smlouva“ neužíval, to však neznamená, že podobný smluvní typ nebyl u nás upraven⁵¹. V zájmu jednoty právního řádu bylo upuštěno od předchozího spíše formálního rozlišení autorských smluv podle způsobů užití, které byly svou povahou vždy zásadně smlouvami licenčními, pouze se tak v zákoně neoznačovaly, a pro oblast autorského práva se výslovně zavedla jednotná smlouva licenční, jako základní a jediný v zákoně výslovně pojmenovaný smluvní typ.⁵²

⁴⁹ Vlčková Č., A., Smejkal V.: Autorská díla v hromadných sdělovacích prostředcích, Linde Praha, a. s 2009, s. 102

⁵⁰ Telec I., Tůma P.: Autorský zákon- komentář C.H.Beck, 2007, s. 479

⁵¹ Předchozí právní úprava rozlišovala řadu často se nepřilíh lišících, ale současně dosti kogentních smluv kterými byli např.: smlouva o veřejném provozování díla, smlouvy o šíření díla půjčováním nebo pronájmem rozmnoženin díla, smlouva o vytvoření díla, smlouva o šíření snímků zvukového záznamu díla, smlouva o vysílání díla rozhlasem nebo televizí a smlouva nakladatelská.

⁵² Kříž J., Holcová I., Korda J., Křestřanová V.: Autorský zákon a předpisy s ním související-komentář (2 vydání), Linde Praha a.s. s. 153

Současnou právní úpravu smluvních závazku v autorskoprávní oblasti obsahuje ustanovení § 46 a násl. AZ, podle kterého *licenční smlouvou výrobce poskytuje nabyvateli oprávnění k výkonu práva záznam užití, k jednotlivým způsobům nebo ke všem způsobům užití, v rozsahu omezeném nebo neomezeném, a nabyvatel se zavazuje, není li podle § 49 odst.2 písm. b) sjednáno jinak, poskytnout výrobci odměnu.*

V oblasti práva duševního vlastnictví je licence (licenční vztah) typickým právním vztahem relativním. Zákonné označení „licenční smlouva“ se terminologicky shoduje se současnou úpravou v obchodním zákoníku, ve kterém je upravena typová licenční smlouva k předmětům průmyslového vlastnictví⁵³, a běžně jsou v praxi uzavírané i tzv.inominátní licenční smlouvy k jiným nehmotným statkům. Úpravu podle obchodního zákoníku však nelze použít, protože se vztahuje jenom k předmětům duševního vlastnictví průmyslového.

Licenční smlouva je z hlediska právní teorie dvoustranným právním úkonem, při jejímž uzavírání je nutno brát v potaz ustanovení občanského zákoníku týkající se právních úkonů, vůle a jejího projevu, a který musí splňovat obecné náležitosti dle § 37 a násl. ObčZ. Právní úkon, jakožto projev vůle směřující ke vzniku, změně nebo zániku práv a povinností, které právní předpisy s takovým projevem vůle spojují, musí být učiněn svobodně, vážně, určitě a srozumitelně, jinak je neplatný. Osoba jež právní úkon činí, musí mít způsobilost k právním úkonům a právní úkon nesmí odporovat zákonu, obcházet jej nebo být v rozporu s dobrými mravy.

Pro uzavírání licenční smlouvy se použije obecných ustanovení upravujících postup při uzavírání smluv dle § 43 a násl. ObčZ, který se skládá ze dvou fází: návrhu na uzavření smlouvy (ofertu)⁵⁴ a přijetí tohoto návrhu (akceptací)⁵⁵, i když pro licenční smlouvu podle autorského zákona platí některá zvláštní pravidla. Autorský zákon při uzavírání licenčních smluv zohledňuje zvláštní mimoprávní povahu zvukových nebo zvukově obrazových záznamů, které se stejně jako jiné předměty duševního vlastnictví vyznačují svojí potencionální všudypřítomnosti (ubiquitou), a jejich řádné zhodnocení vyžaduje někdy i případnou všudypřítomnost uzavírání licenčních smluv. Tak např. podle § 46 odst.5 AZ k podání návrhu na uzavření licenční smlouvy jde i tehdy, směřuje li projev vůle vůči neurčitému (blíže neindividualizovanému) okruhu osob. Uvedená úprava dopadá především na uzavírání licenčních smluv na dálku, dnes obvykle v prostředí sítí elektronické komunikace (Internetu), které často neumožňují individuální jednání. Stejně tak podle § 46 odst. 6 může být za podmínek tam uvedených souhlas s přijetím návrhu na uzavření smlouvy vyjádřen i provedením určitého úkonů bez vyrozumění navrhovatele, zachováním se

⁵³ Viz § 508 a násl. ObchZ

⁵⁴ Viz § 43a ObčZ

⁵⁵ Viz § 43c ObčZ

podle návrhu, zejména přijetím či poskytnutím plnění.⁵⁶ V praxi se jedná například o akceptační techniky formou porušení obalu rozmnoženiny záznamu (shrinkwrap), digitální akceptace v dialogovém okně obsahujícím obsah návrhu licenční smlouvy, která slouží jako technická podmínka zpřístupnění záznamu (clickwrap), popř. o obdobnou digitální akceptaci v dialogovém okně obsahujícím pouze odkaz na webovou stránku s obsahem návrhu licenční smlouvy (browsewrap). Dle zvláštní úpravy v autorském zákoně dochází k uzavření licenční smlouvy na základě uvedených jednání již okamžikem učinění akceptačního úkonu.⁵⁷

K tomu aby se jednalo o licenční smlouvu podle autorského zákona musí dojít ke splnění podstatných obsahových náležitostí, které jsou obligatorní v důsledku kogentní povahy § 46 odst.1. AZ. Jejich nedostatek nebo nedostatek jedné z nich má za následek absolutní neplatnost licenční smlouvy.⁵⁸ Mezi podstatné obsahové náležitosti (*essentialia negotii*) tak patří:

- a) *určení zvukového nebo zvukově obrazového záznamu*
- b) *projev vůle poskytnout oprávnění k užití záznamů*
- c) *ujednání o odměně*

Zvukový nebo zvukově obrazový záznam, jež má být předmětem licenční smlouvy, musí být náležitě určen tak, aby smlouva splňovala náležitost určitosti právního úkonů podle § 37 ObčZ, a musí se jednat o předmět, se kterým má poskytovatel licence oprávnění nakládat, jinak je licenční smlouva neplatná pro rozpor se zákonem podle § 39 ObčZ. Typová autorskoprávní smlouva je zásadně smlouvou úplatnou, nicméně v zájmu zachování principu smluvní volnosti, jež je pro oblast soukromého práva typický, se připouští ve výjimečných případech bezúplatnost⁵⁹. Podstatnou náležitostí licenční smlouvy je tedy ujednání o úplatě nebo bezúplatnosti licence ne odměna jako taková.

Kromě podstatných obsahových náležitostí existují také pravidelné obsahové náležitosti (*naturalia negotii*) licenční smlouvy, mezi které v praxi patří zejména:

- a) *způsob užití záznamu*- jde o určení některého ze způsobů užití záznamu ve smyslu výčtu § 76 odst. 2 a § 80 odst. 2 AZ;
- b) *rozsah užití záznamu* – který můžeme dělit na:
 - ba) *územní rozsah licence* – jde o bližší určení teritoria, na kterém nabyvatel získá oprávnění a zpravidla i závazek záznam užít. Pokud si strany mezi sebou ve smlouvě

⁵⁶ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné, (Svazek III.), 4., aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a.s., 2007, s. 230

⁵⁷ Telec I., Tůma P.: Autorský zákon- komentář C.H.Beck, 2007, s. 492

⁵⁸ Viz § 39 ObčZ

⁵⁹ Viz § 49 odst. 2 písm. b) AZ

nesjednají územní rozsah, a pokud z účelu smlouvy nevyplývá jinak má se za to, že územní rozsah licence je omezen pouze na území České republiky⁶⁰;

bb) *časový rozsah licence*- je doba trvání práva a obvykle i povinnosti k užití záznamu. Tuto skutečnost odlišujeme od doby trvání licenční smlouvy, protože i po uplynutí času licence část obsahu licenční smlouvy často přetrvává i nadále (např.: vedlejší ujednání ve smlouvě). Je na dohodě stran, aby si určili dobu trvání licenční smlouvy s tím, že krajním časovým limitem, jak vyplývá z § 77 a § 81 AZ ve spojení s § 27 odst. 7 AZ, je doba uplynutí trvání majetkových práv k záznamu. Po uplynutí tohoto času se záznam stává volným a každý ho může bez dalšího volně užit.⁶¹ V případě, že zvláštní ujednání chybí nebo je neplatné, platí dispozitivně ustanovení § 50 odst. 2 a 3 písm. b) AZ;

bc) *množstevní rozsah licence*- smluvní strany si můžou v licenční smlouvě sjednat počet jednotlivých užití záznamu, pokud je vzhledem ke způsobu užití počítání jednotlivých aktů užití záznamu možné (např. určení počtu zhotovených či rozšiřovaných rozmnoženin záznamů);

bd) *věcný rozsah licence* – tj. jakékoli jiné omezení vztahující se na udělené oprávnění k užití záznamu, které je dostatečně technicky a hospodářsky odlišitelné, a je proto možné obsah licence těmito formami užití omezit (tj. např.: omezení počtem účastníků kabelových rozvodů televizního nebo rozhlasového signálu)⁶². V případě absence ujednání o věcném rozsahu licence platí, že licence je v tomto ohledu omezena účelem poskytnutí licence ve smyslu § 50 odst. 2 AZ;

c) *čas užití záznamu* – jde o určení doby, kdy má k užití záznamu dojít jako určení počátku užití. Tato náležitost má význam též pro časové určení počátku plnění povinnosti nebyvatele záznam užit;

d) *součinnost výrobce* – jde zejména o závazek výrobce předat nabyvateli licence hmotný podklad na němž je záznam, jež má být užit zachycen. V tomto případě nejde o odevzdání záznamu samého, ale o odevzdání věci (hmotného substrátu), na které je záznam zachycen (CD, LP, MC, DVD). Vedle součinnosti výrobce (dlužníka) lze podle konkrétních okolností dohodnout i součinnost nabyvatele (věřitel). Výrobce má obecnou povinnost svůj závazek vyplývající z licenční smlouvy splnit řádně a včas. Na splnění povinnosti výrobce se zpravidla váže i splnění závazku nabyvatele práva započít s užitím záznamu v dohodnuté době a řádně. V případě, že na straně výrobce

⁶⁰ Viz § 50 odst. 2 a 3 písm. a) AZ

⁶¹ Viz § 28 odst. 1 AZ

⁶² Schricker, G. (ed.) – Kommentar zum Urheberrecht, 2. Aufl. München. C.H.Beck, 1999, s. 562

jako dlužníka nastane prodlení (*mora debitoris*) s výkonem jeho sjednané povinnosti k součinnosti, nastanou následky, které soukromé právo s takovýmto prodlením spojuje, včetně práva na odstoupení od smlouvy dle obecných právních předpisů.⁶³ Pokud nabyvatel uplatní právo od licenční smlouvy odstoupit, ruší se tato smlouva od počátku (*ex tunc*).⁶⁴ Pro vypořádání smluvních stran se zásadně použijí ustanovení týkající se navrácení bezdůvodného obohacení, protože bylo plněno z důvodu, který odpadl.⁶⁵ Nabyvatel může zpravidla žádat na výrobci vrátit to, co mu již ze zrušené smlouvy plnil, a výrobce má vůči nabyvateli právo na vrácení plnění, pouze pokud již sám z licenční smlouvy něco plnil.

- e) *ujednání o výhradnosti licence podle (§ 47AZ)*
- f) *právo sublicence, či souhlas s postoupením licence (§ 48 AZ)*
- g) *ujednání o lhůtě, způsobu a místu platby licenční odměny*

Vedle podstatných a pravidelných obsahových náležitostí může licenční smlouva obsahovat i vedlejší obsahové náležitosti (*accidentalia negotii*), jako např. zajištění závazku poskytnout licenční odměnu, ujednání o způsobech ukončení smlouvy, podmínky účinnosti smlouvy atd.

Současný autorský zákon vychází z obecných soukromoprávních zásad, které ovládají celé soukromé právo, a to zásady bezformálnosti právních úkonů, jako i zásady smluvní volnosti. Licenční smlouva může být zásadně sjednána jak písemně, tak ústně, a pokud dohoda účastníků nevyžaduje zvláštní formu tak i konkludentně. Pouze pro výhradní licenční smlouvy a smlouvy hromadné a kolektivní stanoví autorský zákon (*ex lege*) povinnost písemné formy pod sankcí neplatnosti podle § 40 odst.1 ObčZ. Povinnost uzavřít licenční smlouvu v písemné formě vzniká taktéž, pokud si to smluvní strany mezi sebou dohodly.⁶⁶ Nedostatek takto dohodnuté formy je občanským zákoníkem sankcionován relativní neplatností.

Subjekty autorskoprávní licenční smlouvy jsou poskytovatel licence a její nabyvatel. Poskytovatelem licence je primárně výrobce záznamu⁶⁷. Nabyvatelem oprávnění k výkonu práva

⁶³ Viz § 517 ObčZ, popř. § 344 a násl. ObchZ

⁶⁴ Viz § 48 ObčZ

⁶⁵ Viz § 451 odst. 2 ObčZ

⁶⁶ Viz § 40a ObčZ

⁶⁷ V dnešní době je zásada smluvní svobody volby účastníků licenční smlouvy omezena povinnou kolektivní správou práv. Autorský zákon v § 96 AZ stanoví povinně kolektivně spravovaná práva, v případech kterých platí povinné zastoupení kolektivním správcem při výkonu těchto práv. Ve většině případů jsou výrobci zvukových a zvukově obrazových záznamu podle § 95 a násl. AZ zastupováni příslušným kolektivním správcem, v České republice je to konkrétně společnost INTERGRAM, která uzavírá s uživateli v oblasti veřejných produkcí smlouvy, kterými uživatelům poskytuje oprávnění k výkonu práva zvukové nebo zvukově obrazové záznamy užít se stanovením podmínek, za nichž lze uvedené předměty ochrany práv podle autorského zákona užívat a které upravují výši odměny náležící výrobcům.

záznam užit může být jak fyzická, tak právnická osoba⁶⁸, včetně státu. V případě licence k užití záznamu na území České republiky je třeba brát v úvahu také předpisy veřejného práva týkající se výkonu činností směřující k užití záznamu. To se týká zejména licenčních smluv, ze kterých vzniká nabyvateli povinnost užit záznam takovým způsobem, že je objektivně nutný výkon podnikatelské činnosti. Při uzavírání licenčních smluv mezi výrobcí, jako poskytovateli licence, a nabyvateli, jako oprávněnými z licence, půjde ve většině případů o podnikatelské subjekty ve smyslu § 1 a 2 ObchZ. Svědčí tomu to, že jak výrobce záznamu, tak i druhá strana licenční smlouvy, musí mít ke své činnosti, jestliže ji vykonává způsobem charakteristickým pro podnikání, tj. soustavně, samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost a za účelem dosažení zisku, potřebné živnostenské oprávnění⁶⁹, a je tak z pohledu obchodního práva podnikatelem, jehož právní postavení jakož i některé vztahy s podnikáním související se řídí ustanoveními obchodního zákoníku a souvisejících předpisů.

Podle § 46 odst.2 AZ obsahem licence nemůže být takový způsob užití záznamu, který v době uzavření smlouvy ještě není znám. V tomto ustanovení je zakotvena obecná soukromoprávní zásada, která je v souladu s většinou autorských zákonů evropských států, zákazu vzdání se práva, které má vzniknout teprve v budoucnosti, a zachovává tak autorovi budoucí možnost zhodnocení jeho práv i při objevování nových technologií. Toto omezení se týká zejména případů, kdy rozsah licence není v licenční smlouvě stanoven výčtem způsobu užití záznamu, nýbrž prostřednictvím obecnějších smluvních ujednání jako např.: „ ke všem způsobům užití záznamu“ apod. Co je to neznámý způsob užití autorský zákon nedefinuje, ale z pohledu autorského práva se bude jednat o takovou metodu užití, která není v době uzavření licenční smlouvy objektivně, zejména z technologického hlediska známá, a nemůže tedy být obsahem projevu vůle stran.⁷⁰

V kontinuitě se staršími úpravami týkající se smluv o šíření děl došlo k zachování zásady zavazujícího charakteru licence, avšak oproti dřívější úpravě je dnešní úprava dispozitivní v tom, že pokud si strany mezi sebou nesjednají jinak, je nabyvatel povinen záznam užit na svůj účet, na své náklady, vlastním jménem a na svou odpovědnost. Splnit povinnost vyplývající z obsahu licenční smlouvy však nabyvatel není povinný osobně. Může tak učinit prostřednictvím podlicenčního nabyvatele, pokud je právo podlicence mezi stranami sjednáno podle § 48 odst.1 AZ.

Z ustanovení autorského zákona § 47 odst. 1 vyplývá, že licence může být poskytnuta jako licence výhradní nebo licence nevýhradní, nestanoví-li zvláštní právní předpis jinak.

⁶⁸ Bez ohledu na občanství, bydliště, sídlo či místo podnikání.

⁶⁹ Viz zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)

⁷⁰ Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu, C.H.Beck, 2007, s. 35

Výhradností rozumíme exkluzivitu licence jako smlouvy mezi poskytovatelem licence a nabyvatelem licence. Tato exkluzivita spočívá v zákazu poskytnutí licence poskytovatelem třetí osobě⁷¹.

Výhradnost licence může být sjednaná jako úplná, v takovém případě se poskytovatel musí zdržet jednání, kterým by užil záznam způsobem, ke kterému udělil licenci⁷². Uvedené ustanovení je však dispozitivní, a tak není vyloučeno, aby si strany pro tenhle případ sjednaly úpravu odlišnou, pak by šlo o neúplnou licenci výhradní (výhradnost omezená ve prospěch poskytovatele).

Udělí-li poskytovatel přes existenci výhradní licence další licenci, bude tato další licence neplatná (absolutní povaha účinků licenční smlouvy). Bude-li naopak po nevýhradní licenci sjednána licence výhradní, budou obě smlouvy platné; nabyvatel pozdější licence, tedy licence výhradní, bude povinen strpět předchozí licenci nevýhradní.⁷³

V případě, že ze smlouvy nevyplývá o jaký typ licence jde, má se za to, že licence je sjednána jako nevýhradní. Poskytovatel je tak nadále oprávněn k výkonu práva užít záznam způsobem, ke kterému licenci udělil, jakož i poskytnout licenci třetím osobám.⁷⁴

Na rozdíl od předchozí právní úpravy, kdy opakované poskytnutí výhradního oprávnění k užití, popř. nevýhradního, v době trvání výhradního oprávnění jiného, bylo pouze porušením relativních závazkových vztahů, spojuje stávající právní úprava s případem, kdy poskytovatel poskytne třetí osobě (výhradní či nevýhradní) licenci v době, kdy trvá výhradní licence nabyvatele k těmto způsobu užití, absolutní neplatnost smlouvy, ledaže by s udělením takové licence držitel výhradní licence souhlasil.⁷⁵ Podle dikce zákona by musel být souhlas s takovou smlouvou udělen písemně⁷⁶.

Licence může být také omezena na jednotlivé způsoby užití záznamu, nebo poskytnuta jako licence neomezená, tedy k veškerým způsobům užití. Co se rozumí právem zvukový nebo zvukově obrazový záznam užít, vymezuje autorský zákon v § 76 odst. 2 a § 80 odst. 2.

Dále platí, že licence k rozmnožování záznamu zahrnuje i licenci k rozšiřování takto zhotovených rozmnoženin. Zahrnuje oprávnění k pořízení rozmnoženin přímých i nepřímých, trvalých i dočasných, vcelku nebo zčásti, jakýmkoli prostředky a v jakékoli formě, a pokud jde o rozmnoženiny v elektronické formě, jak ve spojení „on-line“, tak i „off-line“⁷⁷. Nelze

⁷¹ Viz § 47 odst. 2 AZ

⁷² Viz § 47 odst. 2 AZ

⁷³ Holcová, I., Křest'ánová, V., Voborník, M.: Ochrana autorského práva. Olomouc 2005, s. 27

⁷⁴ Viz § 47 odst. 3 AZ

⁷⁵ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křest'ánová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s., Praha, s. 157

⁷⁶ Viz § 47 odst. 5 AZ

⁷⁷ Viz § 50 odst. 4 a 5 AZ

opomenout, že ustanovení týkající se omezení licence jsou dispozitivní, a stanoví sice v duchu zákona úpravu pro výrobce příznivější, není však vyloučena odchýlná smluvní úprava.

Omezení licence se týká i povinnosti, kterou autorský zákon v dispozitivním ustanovení § 51 ukládá nabyvateli již mu zakazuje upravit či jinak měnit záznam, jeho název nebo označení výrobce. To však nedopadá na případ, kdy jde o takovou úpravu či jinou změnu záznamu nebo jeho názvu, u které lze spravedlivě očekávat, že by k ní výrobce vzhledem k okolnostem užití svolil. I tak nemůže dojít k změnám, pokud si výrobce vyhradil svolení i k takovým změnám a nabyvateli je taková výhrada známa.

Mimo nabyvatele může být licence využita třetí osobou (nejde-li o případ licence nevýhradní) pomocí právních institutů upravených v § 48 AZ.

Zákon výslovně stanoví, že je-li tak sjednáno ve smlouvě, může nabyvatel oprávnění tvořící součást licence zcela nebo z části poskytnout třetí osobě⁷⁸. Poskytnutí podlicence je tak spjato s ujednáním stran obsaženým ve smlouvě, zpravidla v licenční smlouvě. Zákon výslovně stanoví, že formou podlicence lze poskytnout:

- všechna licenční oprávnění, nebo
- některá licenční oprávnění

Nikdy však nelze podlicencí poskytnout více, než kolik nabyvatel licence sám získal.

Jestliže nabyvatel licence uzavírá podlicenční smlouvu s třetí osobou, platí pro tuto smlouvu obdobná ustanovení jako pro smlouvu licenční.⁷⁹

Je důležité upozornit, že u podlicence nedochází ke změně smluvních stran licenční smlouvy, na rozdíl od *cesse*. Podlicencí nabyvatel v rozsahu svého oprávnění zřizuje odvozené právo třetí osoby užívat stejný záznam, nevzniká tak přímý vztah mezi poskytovatelem a nabyvatelem podlicence.

Postoupením licence dochází ke změně v osobě nabyvatele, a dle občanského zákoníku tak přecházejí všechna práva a povinnosti se smlouvy. Zákon ukládá nabyvateli povinnost informovat poskytovatele o postoupení licence a o osobě postupníka, a to bez zbytečného odkladu⁸⁰.

Zákon stanoví v zájmu ochrany poskytovatele licence, že nabyvatel smí licenci postoupit, ať úplatně nebo bezplatně, třetí osobě jen s písemným souhlasem poskytovatele. Souhlas nemusí být předchozí. Nicméně požadavek písemné formy tohoto souhlasu, který sleduje ochranu zájmu

⁷⁸ Viz § 48 odst. 1 AZ

⁷⁹ Telec I.: Přehled práva duševního vlastnictví 1, Doplněk, Brno 2002, s. 149 - 150

⁸⁰ Viz § 48 odst. 2 AZ

třetích osob, platí i tehdy, jestliže sama licenční smlouva byla neformální. Licence může být postoupena v rozsahu:

- a) všech práv a povinností, které ji tvoří (postoupení celé licence) nebo ,
- b) částečném (postoupení pouze části licence)⁸¹

Úprava poskytnutí oprávnění třetí osobě byla v zákoně č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých upravena v ustanovení § 19 odst. 2, podle něhož nabyvatel směl získané oprávnění převést na třetí osobu jen se souhlasem poskytovatele. Svolení a jeho přijetí již může být obsaženo ve smlouvě původní, tj. ve smlouvě, již nabyvatel získal oprávnění užít záznam. Anebo se může jednat o smlouvu samostatnou.

Podle současné právní úpravy je možné uzavřít smlouvu o poskytnutí oprávnění k výkonu práva dílo užít jako smlouvu bezúplatnou.⁸² Autorský zákon stanoví v § 49 odst. 2 AZ výjimku ze zásady úplatnosti. Smlouva sjednaná bez odměny, resp. bez určení její výšky, nebude neplatná, pokud z jednání stran o uzavření smlouvy vyplývá jejich vůle uzavřít smlouvu úplatně i bez určení výše odměny (v takovém případě se však odměna musí poskytnout a to ve výši, která je obvyklá v době uzavření smlouvy za smluvních podmínek obdobných obsahu této smlouvy pro takový druh díla), nebo strany ve smlouvě sjednají, že licence se poskytuje bezúplatně.

Ujednání o odměně je dle současného autorského zákona jedním z pojmových znaků (essentialia negotii) typové autorskoprávní licenční smlouvy. Odměna musí být ve smlouvě dohodnuta nebo v ní musí být alespoň stanoven způsob jejího určení⁸³. Ujednání o licenční odměně může mít tedy podobu:

- a) výslovného ujednání o odměně, které může spočívat v ujednání o výši odměny nebo o způsobu určení její výše, nebo
- b) jiného ujednání, které autorský zákon v zájmu zachování platnosti licenčních smluv připouští, a které může mít podobu buď konkludentního jednání vyplývajícího z jednání stran o uzavření smlouvy, o poskytnutí licenční odměny ve výši obvyklé nebo výslovného ujednání o bezplatnosti licence.

⁸¹ Telec I.: Přehled práva duševního vlastnictví 1, Doplněk, Brno 2002, s. 149

⁸² Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křest'ánová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s., Praha, s. 159

⁸³ Viz § 49 odst. 1 AZ

Odměna, kterou je nabyvatel povinen poskytovateli vyplatit, může být sjednána v různé formě. Odměnu lze sjednat jako pevnou částku, nebo jako odměnu výnosovou (tj. jako procentuální podíl na hrubém obratu dosaženém s užitím záznamu na základě zásady profit participation), popř. kombinovanou. Vyloučit nelze ani odměnu ve výši jen symbolické, je-li dohodnuta vážně. Obvyklá je odměna peněžitá. Vyloučena samozřejmě není ani odměna naturální, popř. kombinovaná.⁸⁴ Je nutné také připomenout, že při stanovení způsobu určení odměny je třeba brát v úvahu platnost obecného soukromoprávního požadavku určitosti právního úkonu⁸⁵. Proto nebude platné ujednání, kterým se pouze ohraničuje postup, jakým bude způsob licenční odměny teprve stanoven (např. znaleckým posudkem vypracovaným určitou osobou).

Na rozdíl od předchozí úpravy, zákonem č. 35/1965 Sb., je nyní právo na autorskou odměnu zásadně součástí výlučných práv autorských, tedy nejde o právo absolutní povahy. Nárok na autorskou odměnu je relativním nárokem ze smluvního vztahu⁸⁶ s výjimkami upravenými zákonem ve zvláštních případech. Nový autorský zákon tak opustil koncepci absolutního nároku na odměnu za každé, tj. i neoprávněné, užití záznamu a namísto zaplacení odměny za neoprávněné užití záznamu je ten, kdo neoprávněně nakládá se záznamem, povinen vydat bezdůvodné obohacení (viz. § 40 odst. 3 AZ).⁸⁷

U licenčních smluv uzavíraných na jedné straně výrobcí zvukových nebo zvukově obrazových záznamů (poskytovatelé licence) dochází na základě blanketních ustanovení⁸⁸ k jejich zániku buď smrtí fyzické osoby, nebo zánikem právnické osoby, která je nabyvatelem licenčního oprávnění záznam užit. Autorský zákon pro případ smrti nabyvatele licence (fyzické nebo právnické osoby) vychází z majetkové povahy autorskoprávní licence, která je převoditelná pro případ smrti (mortis causa). Pokud není v licenční smlouvě sjednáno jinak v případě smrti fyzické osoby se práva a povinnosti vyplývající z licenční smlouvy stávají součástí pozůstalosti zůstavitele, a tudíž předmětem dědictví. V případě zániku právnické osoby přechází licence na právního zástupce jenom v případě, pokud dochází ke zrušení právnické osoby bez likvidace⁸⁹. Licence může být také postoupena na základě právního úkonu příslušného likvidátora směřujícího k likvidaci právnické osoby, pokud dojde k zrušení právnické osoby bez právního nástupce, nebo na základě rozdělení likvidačního zůstatku za dodržení podmínek § 48 odst. 2 AZ.

⁸⁴ Telec I.: Přehled práva duševního vlastnictví 1, Doplněk, Brno 2002, s. 135

⁸⁵ Viz § 37 ObčZ

⁸⁶ v konkrétním případě viz. § 46 odst. 1 AZ

⁸⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 124/2004 NS ČR

⁸⁸ Viz § 78 a § 82

⁸⁹ Viz § 68 odst. 2 ObchZ

Ustanovení § 55 AZ se uplatní jenom pro smrt či zánik nabyvatele licence, tedy nikoli poskytovatele licenčního oprávnění, proto i zde platí obecné ustanovení § 579 ObčZ. Z toho vyplývá, že smrtí poskytovatele licence licenční smlouva zásadně nezaniká, jen v případě, kdy plnění bylo omezeno pouze na osobu poskytovatele licence (tj. např. licenční smlouva k záznamu dosud nevytvořenému).⁹⁰

⁹⁰ Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu, C.H.Beck , 2007, s. 58

Kapitola 5.

Ochrana před porušováním práv výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů

5.1. Úvod

Práva výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů bývají v dnešní době poměrně dost často porušována. Nejčastějším a typickým případem porušování práv je užití zvukových nebo zvukově obrazových záznamů bez souhlasu výrobců tam, kde je tento souhlas zákonem vyžadován. Neoprávněné zásahy do práv autorských ale i do práv souvisejících s právem autorským se v praxi obvykle označují jako „pirátství“. Tento pojem byl odvozen od námořních pirátů, kteří v padesátých a šedesátých letech minulého století provozovali rozhlasové vysílání z lodí nacházejících se mimo dosah teritoriálních vod, čímž se vyhýbali placení autorských odměn za užití hudebních děl.

Co se týče prostředků ochrany práv, tak ty můžeme dělit na soukromoprávní (tj. prostředky ochrany soukromou mocí) a veřejnoprávní (tj. prostředky ochrany veřejnou mocí).

5.2. Soukromoprávní ochrana

Soukromoprávní ochrana práv výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů je realizovatelná v rámci občanskoprávního řízení, v kterém lze uplatnit širokou škálu právních nástrojů ochrany.⁹¹ Podle § 4 ObčZ se může každý domáhat svých práv proti tomu, kdo je porušuje nebo ohrožuje, a to u orgánu který je k tomu povolán. Ve většině případů jsou těmito orgány soudy, jako nestranné a nezávislé instituce. Ochrany se lze taktéž domáhat prostřednictvím orgánu státní správy, ale jen za zákonného předpokladu, že došlo ke zřejmému zásahu do pokojného stavu.⁹² Příslušným orgánem státní správy není kterýkoli obecní úřad, ale jím pověřený obecní úřad dle zvláštních předpisů, který může svým rozhodnutím ve správním řízení zásah do pokojného stavu zakázat, nebo uložit obnovením v předešlý stav. Vydáním takového rozhodnutí není dotčeno právo domáhat se svých práv také soudní cestou nebo

⁹¹ Typickým právním nástrojem k domáhání se svých subjektivních práv je žaloba jako právní institut uplatňující se v soudním řízení. Vedle těchto prostředků ochrany lze uplatnit rovněž důležité procesněprávní nároky, kterým jsou zejména předběžná opatření podle § 74 a násl. OSŘ nebo zajištění důkazů ve sporech týkajících se práv z duševního vlastnictví podle § 78b a násl. a 102 odst.4 OSŘ.

⁹² Viz § 5 ObčZ

souběžně u obou orgánů veřejné moci, přičemž soud není vůbec vázán případným předchozím výrokem rozhodnutí pověřeného obecního úřadu.

Mezi výjimečnou cestu ochrany, která pro moderní právní státy není až tak příznačná, patří možnost použití vlastní moci (svépomoci) podle § 6 ObčZ. Svépomoc, jakožto pomoc jednajícího sobě samému k tomu, nač má podle svého přesvědčení právo, tedy pomoc bez cizí účasti (veřejné moci), je třeba odlišit od pojmu svémoc, kterou rozumíme libovůli, a zejména nedovolené zmocnění se věci nebo práva za použití vlastní moci. Při použití tohoto druhu prostředku ochrany je třeba vždy vycházet ze zásady rovného postavení účastníků občanskoprávních vztahů.⁹³ K tomu, aby mohla být svépomoc možná, je třeba splnit určité zákonné podmínky legality dovolené svépomoci, kterými jsou:

- a) neoprávněnost zásahu do práva;
- b) bezprostřednost takového zásahu spočívající v tom, že zásah reálně buď hrozí jako bezprostřední, anebo již začal a trvá jako dosud neukončený;
- c) svépomoc musí být provedena prostředky přiměřenými intenzitě, nebezpečí a způsobu zásahu;
- d) a může ji vykonat jen ten, kdo byl ohrožen.⁹⁴

Autorský zákon jednotlivé soukromoprávní skutkové podstaty neoprávněných zásahů do práv výrobců neupravuje, a proto mohou být velmi rozmanité⁹⁵. V § 40 AZ, které je ustanovením majícím povahu generální klauzule, je stanoven pouze demonstrativní výčet zvláštních žalobních nároků vznikajících vůči osobě, která do práv výrobců neoprávněně zasáhla, nebo je alespoň ohrozila. Výrobci tak mají podle autorského zákona možnost uplatnit jak samostatně, tak i vedle sebe následující žalobní nároky:

- a) *nárok určovací*- tj. nárok směřující k určení práva výrobce k jeho záznamu;
- b) *nárok záporní, též zdržovací neboli negatorní*- jež směřuje k zákazu jednání, která v dané době některé z práv výrobce ohrožují, nebo do něj jinak zasahují. Neoprávněným jednáním bude např.: neoprávněná výroba zvukových či zvukově obrazových záznamů, jejich neoprávněný obchodní odbyt, dovoz nebo vývoz rozmnoženin či napodobenin takových záznamů, včetně jejich inzerce a jiné reklamy;
- c) *nárok informační*- tj. nárok, který spočívá v povinnosti poskytnout zákonem stanovené informace za účelem získání údajů potřebných pro uplatnění dalších

⁹³ Viz § 2 odst.2 ObčZ

⁹⁴ Švestka, J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M.- Občanský zákoník- komentář, C.H.Beck Praha 2008, s. 89

⁹⁵ Z hlediska obchodního a nekalosoutěžního můžeme připomenout např.:neoprávněné rozmnožování záznamů, nadpočetné lisování rozmnoženin záznamů atd.

nároků. Výrobci tak přísluší právo domáhat se údajů o původu neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny záznamu, o způsobu a rozsahu jeho užití, i o totožnosti osob, které se neoprávněného zhotovení či rozšiřování účastní. Výrobce může taktéž podle § 42 AZ požadovat informace od celních orgánů, které se týkají obsahu a rozsahu dovozu nebo přijetí zboží, které je rozmnoženinou jeho zvukového či zvukově obrazového záznamu, má k pořízení takové rozmnoženiny sloužit jako nosič (nenahraný), nebo je přístrojem určeným ke zhotovování zvukových nebo zvukově obrazových záznamů;

- d) *nárok odstraňovací, též restituční*- jeho cílem je odstranit následky neoprávněného zásahu do práva výrobce záznamu tím, že dojde zejména ke stažení neoprávněně zhotovené rozmnoženiny záznamu z obchodování nebo jiného užití anebo zničením nebo odstraněním materiálů a nástrojů použitých výlučně nebo převážně k výrobě neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny záznamu. V autorském zákone je dále stanoveno, že v opatřeních vzcházejících z těchto nároků musí být přiměřeně zohledněna i závažnost porušení práva a zájmy třetích osob, zejména pak spotřebitelů a osob které jednají v dobré víře;⁹⁶
- e) *nárok na přiměřené zadostiučinění, neboli nárok satisfakční*- znamená, že se může výrobce domáhat poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu, která mu neoprávněným zásahem do jeho práva vznikla, nebo reálně jen hrozila. Podle současného autorského zákona je přednostní formou morální zadostiučinění, zejména omluva. V úvahu připadá i právo na přiměřené zadostiučinění v peněžité částce, pokud se nepeněžité zadostiučinění nejeví vzhledem ke všem okolnostem neoprávněného zásahu jako postačující. Cílem každého zadostiučinění je poskytnout satisfakci, tedy uspokojení (nikoli reparaci nebo restituci), postiženému za to , že byl neoprávněně nucen strpět nemajetkovou újmu, jež mu rušitel svým neoprávněným zásahem (skutkem) způsobil, nebo jež mu takto alespoň reálně hrozila;⁹⁷
- f) *zvláštní nárok negatorní (zakazovací) vůči poskytovatelům služeb*- výrobce má právo zakázat poskytování služby, kterou třetí osoby využívají k porušování nebo ohrožování jeho práv.

V otázce náhrady škody nebo vydání bezdůvodného obohacení odkazuje autorský zákon na ustanovení obecného předpisu, jímž je podle zásady subsidiarity občanský zákoník. Autorský zákon neobsahuje žádné zvláštní ustanovení vztahující se k náhradě škody ani k vydání

⁹⁶ Viz § 40 odst.2 AZ

⁹⁷ Telec I., Tůma P.: Autorský zákon- komentář C.H.Beck, 2007, s. 422

bezdůvodného obohacení, proto se uplatní obecná úprava podle § 420 a násl. ObčZ (či podle § 757 ObchZ ve spojení s § 373 a násl. ObchZ) a § 451 a násl. ObčZ v plném rozsahu. Odpovědnost za škodu je oproti odpovědnosti za bezdůvodné obohacení (objektivní odpovědnost) založena na subjektivním principu tzn., že ke vzniku škody se vyžaduje zavinění, jakožto psychický (vnitřní) vztah odpovědného subjektu k jeho vlastnímu úkonu, který je v rozporu s objektivním právem, tj. k jeho protiprávnímu úkonu, jakož i ke škodě jako následku tohoto protiprávního úkonu.⁹⁸ Samotný záznam ať zvukový či zvukově obrazový je nehmotným statkem, proto nemůže dojít k jeho přímému poškození, proto náhrada škody přichází v praxi v úvahu jenom v případě škody na hmotném substrátu na kterém je záznam zachycen. Co se týče obsahu náhrady škody, může se výrobce domáhat uhrazení jak skutečné škody, tak i ušlého zisku. Ušlým ziskem bude příjem, který výrobcí ušel tím, že v důsledku protiprávního jednání došlo ke znemožnění užití záznamu výrobcem samotným nebo třetí osobou s jeho souhlasem.

Jestliže někdo užije záznam bez některého z právních důvodů stanovených v autorském zákoně, dochází zpravidla k naplnění skutkové podstaty soukromoprávního deliktu bezdůvodného obohacení. V mnoha případech uplatňování nároku na ochranu práva výrobců záznamů se jako nejběžnější případ vyskytuje majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů.⁹⁹ Plněním bez právního důvodu (indebiti) bude zejména užití záznamu bez svolení výrobce nebo jiné osoby zmocněné smlouvou, anebo bez právního důvodu stanoveném autorským zákonem. Autorský zákon stanovuje v § 40 odst. 3 věta druhá odlišně od obecné úpravy výši bezdůvodného obohacení, které vzniklo na straně toho, kdo se záznamem neoprávněně nakládal, na dvojnásobek obvyklé smluvní licenční odměny. „Takto pojatý způsob určení bezdůvodného obohacení ztrácí povahu pouhého restitučního nároku na vydání bezdůvodného obohacení a blíží se již pojetí sankčnímu formou soukromé pokuty“.¹⁰⁰ Jestliže ten, kdo se bezdůvodně obohatí, není v dobré víře, je povinen vydat nejen bezdůvodné obohacení, které se rovná dvojnásobku obvyklé smluvní licence, ale také veškeré užitky.¹⁰¹ Ten, kdo však byl v dobré víře, že mu bezdůvodné obohacení patří, má právo na užitky z takového obohacení, což je předmětem dokazování.

⁹⁸ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné, (Svazek III.), 4., aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a.s., 2007, s. 454

⁹⁹ Viz § 451 odst. 2 ObčZ

¹⁰⁰ Telec I., Tůma P.: Autorský zákon- komentář C.H.Beck, 2007, s. 435

¹⁰¹ Viz § 458 odst. 2 ObčZ

Osobami oprávněnými uplatnit přiznané nároky může být jak výrobce sám, tak i osoba, která má výhradní oprávnění k výkonu práva záznam užít¹⁰², tedy osoba již bylo licenční smlouvou uděleno výhradní oprávnění k jednotlivým nebo ke všem způsobům užití.

Pro spory o nároky vycházející z autorského zákona, o nárocích z ohrožení a porušení práv podle autorského zákona a o nárocích na vydání bezdůvodného obohacení získaného na úkor toho, komu svědčí práva podle autorského zákona, je podle § 9 odst. 2 písm.b) OSŘ, věcně příslušný krajský soud.

5.3. Veřejnoprávní ochrana

Protože ochrana práv výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů stejně jako ochrana jiných subjektivních práv, je významným celospolečenským zájmem, je tato ochrana zajišťována nejen prostředky soukromoprávními, ale také prostředky veřejnoprávními, zejména je tato ochrana zakotvena v trestním zákoně č. 140/ 1960 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen TZ).

Trestní právo postihuje především porušování autorského práva jako takového prostřednictvím § 152 TZ, podle kterého se trestného činu porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dopustí ten, kdo neoprávněně zasáhne do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému nebo televiznímu vysílání nebo databázi. Jedná se o trestněprávní normu s blanketní dispozicí, která odkazuje na předpisy o právu autorském, což umožňuje, aby nemuselo při každé změně právních předpisů upravujících právo autorské, práva související s právem autorským a práv k databázi docházet také ke změnám ustanovení trestního zákona.¹⁰³

Objektem tohoto trestného činu, který patří mezi obligatorní znaky skutkové podstaty trestného činu, je ochrana práv výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamu tedy práv souvisejících s právem autorským.

Objektivní stránku představuje neoprávněný zásah, při kterém vzniká zpravidla tzv. morální škoda, protože se jedná o ochranu nehmotných práv.

Pachatelem nemůže být kdokoli, jenom fyzická osoba, která je trestně odpovědná a která svým jednáním naplnila všechny znaky trestného činu. Tedy pachatelem může být pouze fyzická

¹⁰² Osoba, která získá výhradní oprávnění záznam užít však nemůže uplatňovat nárok určovací, který náleží výlučně výrobcí, taktéž nelze uplatnit nárok satisfakční a zvláštní nárok zakazovací vůči poskytovatelům služeb.

¹⁰³ Šámal P., Púry F., Rizman S.: Trestní zákon – komentář (6. vydání), C.H. Beck, Praha 2004 s. 968

osoba, která je v době činu přičetná, dovršila patnáctý rok svého věku a je rozumově a mravně vyspělá, jde-li o mladistvého pachatele provinění.

Po subjektivní stránce tento trestní čin vyžaduje úmyslnou formu zavinění. Úmysl se musí vztahovat i na pachatelovo vědomí tedy na okolnost, že záznam je předmětem práva souvisejícího s právem autorským. Pachatel si musí být alespoň v hrubých rysech vědom toho, že nakládá se záznamem chráněným právem autorským.

Pachateli za spáchání trestného činu podle § 152 odst.1 TZ hrozí trest odnětí svobody až na dvě léta, popřípadě peněžitý trest nebo propadnutí věci. Odnětím svobody na šest měsíců až pět let, peněžitým trestem, nebo propadnutím věci bude pachatel potrestán, získá-li činem značný prospěch nebo dopustí-li se takového činu, a způsobí-li škodu ve značném rozsahu. Značná škoda činí podle § 82 odst. 11 TZ 500 000,- až 5 000 000,- českých korun.

Pachatel se může dopustit také trestného činu podle § 152 TZ v jednočinném souběhu např.: s trestním činem neoprávněného podnikání podle § 118 TZ, nebo také nekalé soutěže podle § 149 TZ.

Ve většině případů bývá porušování autorských práv, popřípadě i práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi postihováno jako přestupek nebo správní delikt. Zákonem č. 216/ 2006 Sb., bylo dne 22. května 2006 při novelizaci autorského zákona vloženo nové ustanovení hlavy VI. týkající se přestupků a správních deliktů¹⁰⁴ a současně došlo k zrušení § 32 odst. 1 písm. a) – Přestupky na úseku kultury, zákona o přestupcích (*zák. č. 200/1990 Sb., o přestupcích*). Pro obecnou úpravu týkající se přestupkového práva se však použijí ustanovení zákona o přestupcích, podle které je přestupkem zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti, a je za přestupek označeno v zákoně.¹⁰⁵

Přestupku se může dopustit pouze fyzická osoba, protože přestupková odpovědnost právnických osob se u nás neuplatňuje. Odpovědnou osobou za porušení povinností uložených právnické osobě bude ten, kdo za právnickou osobu jednal nebo dal k tomuto jednání příkaz.¹⁰⁶ Právnická osoba se může ovšem dopustit jiného správního deliktu.

Podle § 105a odst. 1 AZ se fyzická osoba dopustí přestupku tím že :

- a) neoprávněně užije zvukový či zvukově obrazový záznam nebo;
- b) neoprávněně zasahuje, tedy obchází účinné technické prostředky ochrany práv, nebo pozměňuje elektronické informace o správě práv a nakládání s rozmnoženinou, na které byla elektronická informace pozměněna.

¹⁰⁴ Viz § 105a a § 105b AZ

¹⁰⁵ Viz § 2 odst. 1 PřesZ.

¹⁰⁶ Viz § 6 PřesZ.

Za spáchání výše uvedených přestupků lze pachateli uložit podle § 105a odst.2 pokutu od 100 000,- do 150 000,- Kč. Při určení výměry pokuty se přihlíží k závažnosti správního deliktu, zejména ke způsobu jeho spáchání, a jeho následkům a k okolnostem, za nichž byl spáchán.¹⁰⁷

Právnícká osoba se dopustí správního deliktu podle § 105b odst.1 AZ za týchž okolností jako fyzická osoba přestupku podle § 105a odst.1 AZ, a může jí být tudíž uložena pokuta ve stejné výši.

Přestupky i správní delikty právníckých osob na úseku autorského práva a práv s souvisejících projednávají a rozhodují v prvním stupni obecní úřady s rozšířenou působností, v jejichž územním obvodu byl přestupek nebo správní delikt spáchán.¹⁰⁸

V ustanovení § 105c odst. 1 AZ je stanoven liberační důvod ke vzniku správněprávní odpovědnosti právnícké osoby, kterým je prokázání vynaložení veškerého úsilí, které bylo možno požadovat k zabránění porušení právní povinnosti. Stejně se tenhle liberační důvod uplatní i na odpovědnost za jednání, k němuž došlo při podnikání fyzické osoby nebo v přímé souvislosti s ním.

Fyzická osoba může být zbavena odpovědnosti za přestupek podle § 20 PřesZ, jestliže uplynul od jeho spáchání jeden rok, nebo se na něj vztahuje amnestie prezidenta republiky.

Právnícká osoba může být zbavena právní odpovědnosti za správní delikt, jestliže obecní úřad s rozšířenou pravomocí nezahájí řízení do jednoho roku ode dne, kdy se o spáchání deliktu dozvěděl (subjektivní prekluzivní lhůta), nebo nejpozději do třech let ode dne, kdy byl delikt spáchán (objektivní prekluzivní lhůta).

¹⁰⁷ Srovnej § 12 PřesZ

¹⁰⁸ Viz 105c odst. 4 AZ

Závěrem

Autorský zákon je komplexní úpravou práva autorského a práv s autorským právem souvisejících (včetně zvláštního práva pořizovatele databáze) a je moderní právní úpravou práv duševního vlastnictví a ochrany těchto práv. Práva výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů se do značné míry podobají právu autorskému. Správně je označujeme jako práva související s právem autorským, z důvodu absence tvůrčího prvku v činnosti výrobců záznamů. Při pohledu na činnost autorů nebo výkonných umělců je patrné, že tito disponují jistým osobním přínosem - na rozdíl od činnosti výrobců záznamů, jejichž činnost spočívá v úkonech a investicích hospodářsko-technického charakteru, nikoliv v tvůrčím přínosu.

Práva výrobců záznamů jsou, na rozdíl od práv autorů, ryze majetkové povahy. Jejich primárními nositeli tak mohou být jak osoby fyzické, tak osoby právnické, které mohou s těmito právy volně nakládat. Podle autorského zákona mohou i osoby odlišné od výrobců záznamů užit tyto záznamy z titulu zákonné licence, volného užití záznamu a z titulu smluvní licence. České autorské právo obsahuje v současnosti moderní právní úpravu smluvního licenčního práva disponující relativně vysokou mírou legislativní svobody. Licenční smlouva je jediným smluvním typem, který je upraven v autorském zákoně. Vzhledem k systematickému zařazení v autorském zákoně je úprava licenční smlouvy primárně konstruována pro úpravu vztahů, kde alespoň jednou se smluvních stran je autor. Zajímavé účinky v praxi může mít pro výrobce záznamů použití úpravy podle § 46 a násl. AZ s ohledem na odkazující (blanketní) ustanovení § 78 a 82 AZ. Podle obecné úpravy je autor (poskytovatel licence) považován za slabší stranu z licenčně právního vztahu, protože poskytnutím oprávnění zřizuje dočasně nabyvateli určité dispoziční majetkové oprávnění, které je předmětem licence. Poskytovatel má však i jistá zvýhodnění oproti druhé straně (nabyvateli licence). Při uzavírání licenčních smluv mezi výrobcí, jako poskytovateli licence a nabyvateli, jako oprávněnými z licence, půjde ve většině případů o podnikatelské subjekty ve smyslu § 1 a 2 ObchZ, a tady se dostáváme do situace, kdy norma regulující soukromoprávní vztah, který je v našem případě licenční smlouva mezi dvěma zcela rovnocennými subjekty (výrobcí záznamů), poněkud netypicky uvádí jednoho z těchto subjektů do zvýhodněného postavení.

Výroba záznamů je asi nejčastějším a nejrozšířenějším způsobem užití uměleckých výkonů, projevují se v ní tedy nejmarkantněji změny v tradičním chápání autorských práv a práv souvisejících s právem autorským. Je tedy přirozené, že výrobci záznamů postupem doby přestávali být pouhým uživatelem autorských děl a uměleckých výkonů a stávají se vedle autorů a výkonných umělců chráněným subjektem. Právní jistoty dané zákonem musí výrobci, jakožto

nejefektivněji fungující nositelé práv upravených v autorském zákoně, využít nejen pro ochranu svých investic vůči autorům a výkonným umělcům, ale především vůči všem, kteří neoprávněně zasahují do práv jejich i autorů a výkonných umělců.

„V digitálním věku a v informační společnosti se aktuálním problémem stává ochrana autorských práv a práv souvisejících s právem autorským. Technologické možnosti způsobují, že dosáhnout účinného, efektivního a současně přiměřeného způsobu kontroly rozsahu a způsobů užití výsledků duševní tvůrčí činnosti je stále obtížnější. Také problémy související s teritoriálním charakterem práva versus globálním charakterem Internetu, a s obtížnou prosaditelností práva v mezinárodním měřítku (vykonatelnost práva) situaci nadále komplikují. Přesto není možno rezignovat na výkon a ochranu autorských práv a práv souvisejících s právem autorským“.¹⁰⁹

Česká republika v současné době předsedá Evropské unii a jedním z horkých témat jejího předsednictví je mimo jiné návrh směrnice, kterou se mění směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2006/116 ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících. Současná doba ochrany práv výrobců zvukových záznamů podle směrnice č. 2006/116 ES činí 50 let od pořízení zvukového záznamu nebo jeho vydáním v průběhu 50 let po pořízení, nebo pokud nebyl vydán, po jeho sdělení veřejnosti v průběhu 50 let po pořízení. Jedním z hlavních argumentů příslušných lobbyistických skupin je i to, že podle americké právní úpravy vycházející z copyright law je doba ochrany práv k zvukovým záznamům podstatně delší (95 let). Původní znění zmiňovaného návrhu směrnice zahrnovalo dobu ochrany až na 95 let ale nakonec po dlouhých diskusích vyšel kompromis, doba 70 let. Je opět nutné si uvědomit, že přínos výrobců záznamů nespočívá v tvůrčím přispění, ale v úkonech a investicích hospodářsko-technického charakteru. V praxi se navíc ukazuje i to, že pokud výrobce záznamu po vydání jeho záznamu nezaznamená v několika letech zisk, lze stěží předpokládat, že k zisku někdy ještě vůbec dojde. Je možno podotknout také to, že v důsledku rozvoje a rozšíření digitálních technologií i s ohledem na technický vývoj v oblasti nahrávání záznamů, pořizovací náklady techniky umožňující zaznamenávání záznamů značně klesají. Osobně se domnívám, že je spíše nutné bojovat a ochraňovat výrobce záznamů proti pirátství. Mezi nejznámější prostředky ochrany před pirátstvím patří ochrana pomocí technických prostředků tzv. DRM (Digital rights management), jejichž účelem je kontrolovat či omezovat používání obsahu digitálních médií. Nejčastěji bývá technikami DRM chráněná hudba, počítačové hry, filmy apod. „DRM ochrana je všeobecně spotřebiteli a sdruženími chránícími jejich práva a zájmy vnímána značně negativně a je kritizována jako velmi neefektivní a ve svém důsledku šikanující pouze poctivé

¹⁰⁹ Vlčková Č., A., Smejkal V.: Autorská díla v hromadných sdělovacích prostředcích, Linde Praha, a. s 2009, s. 136

uživatelé, zatímco obsah získaný nelegálním způsobem takovou ochranou netrpí a jeho užívání tedy není omezeno. Dokazuje to i relativně chladná reakce spotřebitelů na nabídku takto chráněného obsahu i značný nárůst prodejů poté, co např. iTunes začal prodávat hudbu i bez DRM. Všeobecně se ukazuje, že DRM (alespoň u hudby) nesplnilo sledovaný cíl, tj. potlačit pirátství, ale paradoxně k rozvoji pirátství ještě více přispělo, neboť spotřebitele až příliš omezuje a ti proto hledají alternativní (a tedy často nelegální) cesty k získání obsahu, např. pomocí výměnných sítí¹¹⁰.

Mezi další prostředek ochrany patří také spolupráce poskytovatelů připojení (Cooperation from Internet Service Providers, ISP- cooperation). „ V roce 2008 byl dosažen bod zvratu, kdy vlády Francie a Spojeného Království začali přesazovat kontrolu pirátství prostřednictvím samotných poskytovatelů internetového připojení. Francouzský návrh zákona s názvem „Tvorba a Internet“ zakládá systém „stupňovaných reakcí“, nimiž poskytovatelé internetového připojení budou vytrvalé porušovatele autorského práva vzdělávat a upozorňovat na jejich jednání a jako poslední instanci sankcionovat je ztrátou internetového připojení na období 1 až 12 měsíců“.¹¹¹

V dnešní době je snadná dostupnost prostředků a technologií umožňujících velmi snadné a levné pořizování rozmnoženin záznamů včetně těch nelegálních, i proto vzniká neochota akceptovat práva výrobců záznamů.

¹¹⁰ http://cs.wikipedia.org/wiki/Digital_rights_management

¹¹¹ http://www.ifpi.org/content/section_resources/dmr2009.html

Summary

The goal of this thesis is to briefly analyze problems related to the legal issues of phonogram producers and audio-visual producers, who have a big influence on our society. One of the main roles of audio studios and film producers is to spread and open up author right of artists, which is very costly. Audio studios or film producer are entrepreneurs therefore they do all the work by themselves, under their own name and their own responsibility in order to make profit. Thus there is no doubt that they will try to protect their investments as much as they can.

In these days it is important to realize how much money are all the producers actually loosing if someone is breaching copyright law and certain related rights.

In the introduction of my thesis I focus on the relationship of phonogram and audio visual producers and copyright law. It is about related rights, so the legal regulation might differ from copyright law. Because we talk about rights certain related to copyright law, legal regulations are different from author's right. The main difference is that phonogram producers don't dispose of any moral laws, only with economic laws, unlike authors.

In the next chapters I briefly talk about historical development of the rights of producers, where it is possible to observe how rights as well as roles of phonogram producers strengthened as a result of various international agreements and conventions, which is mentioned in the third chapter. The rights of audio-visual producers were not altered in the past because the subject of the alteration was only performance of the producer incumbent on realization of performance of the artists or other sounds but it didn't include visual or audio visual performance. Unified legal regulation brought the current Copyright Act.

The last chapter is dedicated to means of the protection, which are available to all producers as a result of unauthorized use of their rights. The news in copyright law is cancellation of appropriate misdeed law and inclusion of violations as well as other delinquencies into copyright law.

Seznam použité literatury

- Hartmanová, D.: Kolektivní správa autorských práv a práv souvisejících s právem autorským, Linde Praha, 2000
- Chaloupková, H., Holý, P.: Autorský zákon- komentář (3. vydání), C.H. Beck v Praze 2007
- Knap, K.: Autorský zákon a předpisy s ním související- komentář. Linde Praha, a.s. 1996 (5. vydání)
- Knap, K.-Kunz, O.: Mezinárodní právo autorské, Praha, Academia 1981
- Knap, K.: Smluvní vztahy v právu autorském, Praha, Orbis 1967
- Knap, K., Opltová, M., Kříž, J., Růžička, M.: Práva k nemotným statkům, Praha, Codex, 1994
- Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné, (Svazek III.), 4., aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a.s., 2007
- Kříž, J. Holcová, I. Korda, J. Křest'ánová, V.: Autorský zákon a předpisy s ním související-komentář (2. vydání), Linde Praha a.s.
- Popelková, V.: Ochrana práv výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů: (Intergram), 1. vydání, Praha, Grada 1998
- Sterling, J.A.L.: World copyright law, Sweet and Maxwell, London, 1998
- Schricker, G. (ed.) – Kommentar zum Urheberrecht, 2. Aufl. München. C.H.Beck, 1999
- Šámal P., Púry F., Rizman S.: Trestní zákon – komentář (6. vydání), C.H. Beck, Praha 2004
- Šebelová, M.: Autorské právo, Computer Press, a. s., Brno, 2006
- Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.- Občanský zákoník- komentář, C.H.Beck Praha 2008
- Telec, I., Tůma, P.: Autorský zákon- komentář C.H.Beck, 2007
- Telec I.: Přehled práva duševního vlastnictví 1, Doplněk, Brno 2002
- Tichý, L. Rainer, A. Svoboda, P. Zemánek, J. Král, R.: Evropské právo 3.vydání, C.H. Beck, Praha 2006
- Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu, C.H.Beck, 2007
- Vlčková Č., A., Smejkal V.: Autorská díla v hromadných sdělovacích prostředcích, Linde Praha, a. s 2009

Seznam zkratek

AZ, autorský zákon

Zákon č. 121/200 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů

BIEM

Bureau International de l'Édition Mécanique
Mezinárodní úřad společnosti spravující práva výrobců zvukových záznamů a mechanické reprodukce

DRM

Digital rights management
Správa digitálních práv

IFPI

International Federation of the Phonographic Industry
Mezinárodní federace Fonografického průmyslu

INTERGRAM

Nezávislá společnost výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů se sídlem v Praze

ISP- cooperation

Cooperation from Internet Service Providers
Spolupráce poskytovatelů připojení

ObčZ

Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník

Obchz

Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník

OSŘ

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád

Práva výrobců; práva výrobců záznamů

Práva výrobců zvukových záznamů a práva výrobců zvukově obrazových záznamů podle § 75 až 78 a § 79 až 82 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů

Římska úmluva

Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací

TRIPS

Trade Related Aspects of Intellectual Property
Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví

TZ

Zákon č. 140/ 1960 Sb., Trestní zákon

ŽZ

Zákon. č. 455/1991Sb., o živnostenském podnikání

Ženevská úmluva

Úmluva o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů

WIPO

World Intellectual Property Organization
Světová organizace duševního vlastnictví

WPPT

WIPO Performance and Phonograms Treaty
Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech

WTO

World Trade Organization
Světová obchodní organizace

Klíčová slova

- Autorské právo
- Právo související s autorským právem
- Výrobce zvukového záznamu
- Výrobce zvukově obrazového záznamu